

Utlåtande 2003:51 RIV (Dnr 412-914/2001)

Förskoleplan för Stockholms stad

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta att

1. godkänna "Förskoleplan för Stockholms stad" enligt *bilaga 2*
2. uppdra åt utbildningsnämnden att följa upp och utvärdera genomförandet av förskoleplanen.

Föredragande borgarrådet Erik Nilsson anför följande.

Ärendet

Utbildningsnämnden har på kommunfullmäktiges uppdrag utarbetat ett förslag till ny förskoleplan för Stockholm. Förskoleplanen har varit föremål för beslut i kommunfullmäktige tidigare, men återtogs den 2 september 2002. Planen har sedan dess omarbetats men förändringarna bedöms vara av den karaktären att en ny remissomgång inte krävts. De synpunkter som framkom i remissomgången har beaktats i omarbetningen. Det gäller t.ex. behovet av satsning på barnens språkutveckling, på kompetensutveckling för medarbetarna och bättre samverkan mellan förskola och grundskola.

Remisser

Utbildningsnämndens förslag till förskoleplan har remitterats till samtliga stadsdelsnämnder för yttrande. Synpunkter har även inkommit från Förskolan Gläntan, Förskolan 44:an och Föreningen Söderföräldrar.

Bromma stadsdelsnämnd ser mycket positivt på att en förskoleplan för Stockholms stad har tagits fram. Ett önskemål för framtiden är att förskoleplanen inryms i samma måldokument som skolplanen för att betona

nen inryms i samma måldokument som skolplanen för att betona det livslånga lärandet och värdegrunden som gemensamma strävanden för förskola och skola.

Enskede-Årsta stadsdelsnämnd anför att förskoleplanen är ett bra styrdokument där kopplingen, mellan Läroplan för Förskolan (Lpfö 98) och förskoleplan, är tydlig och välformulerad. För att kunna nå samtliga mål i planen krävs sannolikt en högre pedagogtäthet på vissa förskolor och att all personal får kompetensutveckling och fortbildning.

Farsta stadsdelsnämnd anser att det är viktigt att det finns en handlingsplan för hur andelen förskollärare skall kunna öka. Som helhet anser nämnden att det är en utmärkt förskoleplan som är ett komplement till läroplanen. Förskoleplanen är lättläst och det uppskattas på förskolorna. Den tar upp de områden som personalen inom förskolan tycker är viktiga för barns utveckling. Att den betonar lekens betydelse för barnens fortsatta utveckling och lärande är bra. Hägerstens stadsdelsnämnd anser att förskoleplanen tillsammans med Läroplanen för förskolan (Lpfö 98) kan tjäna som vägledning för personalens arbete inom förskolan i Stockholm. Nämnden vill understryka vikten av att resurser kopplas till förskoleplanen för att förverkliga målen i dessa styrdokument.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd anser att förslaget till förskoleplan är ett heltäckande dokument. Det är viktigt att stödet till de pedagogiska ledarna i förskolan utvecklas på samma villkor som stödet till grund- och gymnasieskolan. Nämnden vill framhålla att det är viktigt och värdefullt att nästa förskoleplan och skolplan vävs ihop eftersom förskolan är en del av det livslånga lärandet. Förskolecheferna anser att förskoleplanen är bra och att den innehåller positivt nytänkande.

Katarina-Sofia stadsdelsnämnd anser att förskoleplanen är bra och innehållet rimmar väl överens med den färdriktning som redan nu gäller för förskolan i Katarina-Sofia. Enligt nämndens mening borde jämställdhetsperspektivet lyftas fram mer i planen och ingå i det dagliga arbetet med barnen. Det är positivt att öka andelen förskollärare men nämnden saknar skrivning om utvecklingsmöjligheter för barnskötare och övrig personal inom förskolan. Kista stadsdelsnämnd anser att de av staden prioriterade områdena för förskolans del inriktas bl.a. på barns språkutveckling, vilket stämmer helt med intentionerna i Kista genom Kista språkprogram. Det är nödvändigt bl.a. med fokus på förskoleplanens intention att andelen förskollärare ökar. De allt större svårigheterna med att rekrytera förskollärare är ett allvarligt problem för förskolans kvalitet. Förslaget till förskoleplan mottogs positivt av de remissinstanser som inkom med synpunkter.

Kungsholmens stadsdelsnämnd anser att förskoleplanen ger bra förutsättningar och en positiv och tilltalande bild av förskoleverksamheten. Det bör dock påpekas att flera av planens områden som dokumentation, kompetenshöjning, rum för lärande m.fl. ställer krav på ytterligare resurser till förskolan. Kungsholmens stadsdelsnämnd är positiv till förslaget till förskoleplan, men vill understryka att nödvändiga förutsättningar för att arbeta utifrån planen är bland annat tillgång till utbildad personal och en god arbetsmiljö.

Maria-Gamla stans stadsdelsnämnd finner det positivt att det utarbetats en plan även för förskolan. Planen stämmer väl överens med de mål som fastställts i förskolans läroplan. Däremot kommer ett genomförande av planen att medföra behov av ytterligare resurser. Förskoleplanen lyckas mycket väl uttrycka vad som avses med lustfyllt lärande.

Normmalms stadsdelsnämnd anser att det kan vara motiverat med en lokal förskoleplan gemensam för hela staden som komplement till de styrdokument som redan finns.

Rinkeby stadsdelsnämnds uppfattning är att förskoleplanens idéinnehåll stämmer väl överens med de grundtankar som stadsdelens förskolor baserar sin verksamhet på. Staden bör ange en policy beträffande vilka krav som bör ställas vad gäller ålders- och könsfördelning i barngrupperna.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd är positiv till att förskoleverksamheten nu får en övergripande plan som utgår från läroplanen och de specifika förutsättningar som möter förskolebarn i dagens Stockholm. Nämnden vill framhålla vikten av att resurser och prioriteringar kopplas till planen för att kunna förverkliga de högt ställda målen.

Skärholmens stadsdelsnämnd anser inställningen i förskoleplanen om att "Förskolan skall se möjligheterna hos varje barn och utgå från att varje barn är kompetent, nyfiken, kreativt med lust att lära" är positiv. Det är dock viktigt att påpeka att omsorg och utveckling/stimulans bör förenas. Det är bra att barns språkutveckling är ett av de områden som prioriteras. Något som bör poängteras mer i förskoleplanen är gruppens betydelse för individen. Det är viktigt att alla får känna att de är en tillgång för gruppen.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd anser att det vore önskvärt att i planen särskilt poängtera betydelsen av nära samarbete och ömsesidigt lärande mellan personalen i förskolan och skolan. Bra att stadens samlade kvalitetsredovisning särskilt skall inriktas på barns språkutveckling.

Vantörs stadsdelsnämnd är i huvudsak positiv till innehållet i förskoleplanen. De prioriterade områden som lyfts fram ligger helt i linje med vad nämnden anser är viktigt att prioritera, till exempel barns språkutveckling. De små barnens främsta behov är inte desamma som de äldre barnens. Det är därför viktigt att förskoleplanen tar hänsyn till detta. Nämnden understryker

viktigt att förskoleplanen tar hänsyn till detta. Nämnden understryker också vikten av vidareutveckling och kompetensutveckling för personalen.

Älvsjö stadsdelsnämnd är positiv till förslaget och menar att det är angeläget att staden har en förskoleplan som utgår från den nationella läroplanen för förskolan (Lpfö 98). De framhåller dock att det vore värdefullt om den i större utsträckning knyter an till uppläggningsplanen av läroplanen.

Östermalms stadsdelsnämnd är i stort sett positiv till innehållet i den föreslagna förskoleplanen. De prioriterade områden som lyfts fram ligger i linje med förskolornas synsätt. Nämnden hade dock förväntat sig att förskoleplanen på ett ännu tydligare sätt skulle ange stadens prioriteringar och ambitionsnivå för sin förskoleverksamhet. I framtiden bör också förskoleplan och skolplan tydligare kopplas samman.

Förskolan 44:an anser att det finns många barnskötare som skulle vilja vidareutbilda sig till förskollärare om det gavs ekonomiska möjligheter till det, t ex tjänstledighet med 80% betald lön. Vidare skall det skrivas en utvecklingsplan för varje enskild pedagog när det gäller kompetensutveckling.

Förskolan Gläntan anser att det är en mycket bra förskoleplan. Stockholms stad har mycket bra visioner om den kommunala förskolan i staden. Detta kan nog varje pedagog skriva under på.

Föreningen Söderföräldrar anser att jämfört med nationens förskoleplan så har Stockholms ett oerhört fokus på individens lärande, språk och läs- och skrivfärdigheter, ett skolfokus. De saknar en bakgrundsbeskrivning som förklarar inriktningen. Hade man utgått från dagens verksamhet så hade perspektivet blivit bredare. Det livslånga levandet snarare än det livslånga lärandet.

Mina synpunkter

Syftet med att anta en särskild förskoleplan för Stockholms stad är att utifrån de mål och riktlinjer som anges i läroplanen särskilt lyfta fram några områden som är av särskild betydelse för att utveckla förskoleverksamheten i Stockholms stad.

Barngruppernas storlek, personaltäthet och personalens kompetens är viktiga frågor för förskolans kvalitet. Att öka resurserna till förskolan så att barngrupperna kan minskas med oförändrat antal personal är enligt min mening idag den viktigaste frågan för att stärka kvaliteten i förskolan. Kommunfullmäktiges årliga budgetbeslut om de ekonomiska resurserna till förskolan är därför idag det enskilt viktigaste beslutet för förskolan. Det är i de årliga besluten om budget och verksamhetsprogram som fullmäktige och stadsdelsnämnder tar ställning till bland annat vilka resurser till förskolan som krävs för att uppnå de mål som gäller. I budgeten för år 2003 har fullmäktige

att uppnå de mål som gäller. I budgeten för år 2003 har fullmäktige ökat resurserna till förskolan väsentligt för att generellt sett kunna minska barngrupperna.

Barn klarar inte av att på en och samma gång ha för många relationer med andra barn och vuxna. Det är inte bra för barn att vara i allt för stora barngrupper. I förslaget till förskoleplan föreslås därför att barngrupperna i förskolan i åldern 1-3 år inte bör vara fler än 14 barn med sikte på 12 barn och i åldern 4-5 år inte fler än 18 barn med sikte på 16 barn.

De områden som särskilt lyfts fram i förslaget till förskoleplan är dels kommunikation, språk och kultur och dels olikhet som tillgång. Kraftfulla satsningar på varje barns språkutveckling är den enskilt viktigaste frågan i Stockholms förskolor. Många barn har annat modersmål än svenska. Erfarenheten visar tydligt att en god språkutveckling för barn med annat modersmål än svenska handlar om att förskolan skall stödja barnets språkutveckling både vad gäller modersmålet som svenska språket. Vi vet att goda kunskaper i modersmålet underlättar inläringen av svenska språket. Den tid är förbi då många utgick från det omvända. Stockholm måste därför gå i spetsen för att utveckla modersmålsstödet i förskolan.

Av förslaget till förskoleplan framgår tydligt att förskolans särskilda pedagogik där leken står i centrum är grunden för en modern förskola. Försök att låta en mer traditionell syn på barns lärande tränga in i förskolan skulle hota det pedagogiska synsätt som är grunden för den svenska förskolans goda kvalitet och goda renommé.

Föräldrarnas plats i förskolan är given. Det är föräldrarna som har ansvar för sitt barn. Förskolans uppgift är att i samförstånd med föräldrarna stödja barnets lärande och utveckling. Goda dagliga kontakter och väl fungerande utvecklingssamtal är en förutsättning för detta. För att stärka föräldrars gemensamma inflytande över förskolan skall det dessutom i varje stadsdelnämndsområde finnas en mötesplats där föräldrar, lokala politiker och ansvariga tjänstemän från stadsdelsförvaltningen kan mötas i en dialog om förskolan i stadsdelsområdet.

Kompetensutveckling av all personal i förskolan och rekrytering av personal till förskolan kommer under de kommande åren att få en mycket framskjuten plats i staden. Stadens kompetensfond kommer att vara en mycket viktig resurs för att kunna erbjuda barnskötare och förskollärare kompetensutveckling.

Under de kommande åren kommer behovet av nya förskolelokaler att öka. Allt fler barn samt målsättningen att minska barngruppernas storlek kräver fler lokaler. Till detta kommer risken för att många nybildade bostadsrättsföreningar kommer att säga upp de förskolor som idag har

ningar kommer att säga upp de förskolor som idag har hyresavtal som löper ut om några år. Staden måste redan nu med full kraft säkra tillgången till ändamålsenliga förskolelokaler i alla delar av staden.

En bra förskola förutsätter att det finns en bra kvalitetsuppföljning för all förskoleverksamhet och att det utifrån denna pågår ett systematiskt utvecklingsarbete såväl lokalt som centralt. Ett sådant brett utvecklingsarbete är nödvändigt för en ständig utveckling av förskolan. Utan ett sådant arbete hotas verksamheten i förskolan att stagnera.

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden *Kristina Axén Olin*, *Sten Nordin* och *Mikael Söderlund* (alla m) enligt följande.

Vi föreslår kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige besluta att

1. i huvudsak bifalla föredragande borgarråds förslag till beslut
2. därutöver anför följande.

Det är välkommet att staden genom förskoleplanen betonar vikten av att förskolan får en alltmer pedagogisk inriktning. Förskolan skall stimulera utveckling och lärande. Förskoleplanen utgör den grund som utifrån kommunfullmäktiges inriktningsmål och prioriterade inriktningar är vägledande för förskolorna i Stockholms stad.

Vi vill stärka föräldrarnas inflytande över förskolan. Deras val och önskemål skall styra inriktningen och utbudet av förskola i Stockholm. Kvaliteten i verksamheten garanteras bäst genom en mångfald av förskolor med skiftande inriktning. Etableringsfrihet för enskilda alternativ ska självfallet råda och kommunala verksamheter ska uppmuntras att ombilda sina verksamheter till fristående förskolor.

En förutsättning för en kvalitativt bra förskola är personal med hög kompetens. En medveten strategi för fortbildning och kompetensutveckling krävs för att förskolan skall nå sina mål. Även personal i enskilt driven förskoleverksamhet skall erbjudas att ta del av stadens arbete med fortbildning och kompetensutveckling.

Socialdemokraterna försökte göra ett stort nummer av förskolan i fjolårets valrörelse. Dels lovade man att barngrupperna i förskolan skulle minska med två barn. Dessutom lovade socialdemokraterna att införa ett tak på hur stora barngrupperna ska vara: max 14 barn i småbarnsavdelning och max 18 barn i syskongrupp. Efter valet har socialdemokraterna också försökt försvara den kraftiga skattehöjningen med att den ska ge minskade barngrupper i förskolan. Hur ser då verkligheten ut? När de nu sitter vid makten ökar barngruppernas storlek. I bjärt kontrast med alla löften har barngrupperna ökat i flera av Stockholms stadsdelar. Samtidigt är deras stora satsningar på förskolan mindre än de satsningar som gjordes av den borgerliga majoriteten gjorde när den styrde staden under föregående mandatperiod.

Stockholm står inför stora utmaningar om vi ska klara förskolan de närmaste åren. Detta beror bland annat på att antalet barn i förskolan väntas öka kraftigt. En ökning av barnantalet ställer krav på ny personal i förskolan. Därutöver tillkommer att många som idag arbetar i Stockholms stads förskolor har en hög medelålder och går i pension de närmaste åren, vilket ställer ytterligare krav på personal och lokaler. Socialdemokraternas ännu långt ifrån uppfyllda löfte om att minska barngrupperna i staden med två barn per grupp medför självfallet också att betydligt mer personal och även lokaler behövs.

Visst är det välkommet att staden nu antar en ny förskoleplan. Men vad stockholmarna framförallt förtjänar att få veta är hur socialdemokraternas alla storslagna löften om förbättringar i förskolan ska bli verklighet. Vi förväntar oss därför att socialdemokraterna nu tar bladet från munnen och presenterar en tydlig plan för hur och när minskningen av barngrupperna ska ske.

Reservation anfördes av borgarrådet *Jan Björklund* (fp) enligt följande.

Jag föreslår kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige besluta att

1. delvis bifalla föredragande borgarråds förslag till beslut
2. därutöver anför följande.

För både barn och personal är det viktigt att det finns klara mål för förskolan. Det bör vara två typer av mål. Den ena uppsättningen mål ska ange inriktningen på förskolans pedagogiska verksamhet och uttrycka en önskad kvalitetsutveckling. Den andra uppsättningen mål ska ange vilka pedagogiska ambitioner förskolan har för varje barn. Sådana mål saknas i förskolan, men finns för grundskolan och alla andra skolformer. Att inte ha klart uppställda mål försvårar resultatuppföljningen av verksamheten. Mål att uppnå bör därför utarbetas för förskolan.

I takt med att förskolan får ett större pedagogiskt ansvar än tidigare är det oerhört viktigt att det är utbildad personal som har huvudansvaret för verksamheten. Förskollärare har efter tre års högskolestudier en pedagogisk kompetens att lära och utveckla barn. Deras kompetens som yrkeskår är värdefull och ska tas på allvar. Det är lika viktigt att behörig personal ska ha pedagogiskt ansvar inom förskolan som att behöriga grundskollärare ska undervisa inom grundskolan. Med den nuvarande politiken ges inte förskollärarna med treårig högskoleutbildning ett större ansvar än personal som saknar högre utbildning. All personal med pedagogiskt ansvar inom förskolan bör vara högskoleutbildad.

I dag råder en stor brist på förskollärare vilket beror på alltför få platser på förskollärarutbildningen. Stockholms stad kan naturligtvis inte kompensera för statsmakternas nonchalans i denna fråga, men den satsning där barnskötare på stadens bekostnad får utbilda sig till förskollärare, är ett sätt att försöka kompensera för denna brist. Att öka andelen förskollärare i stadens förskolor är av central betydelse.

Grupperna i förskolan har ökat kraftigt på senare år. En starkt bidragande orsak är maxtaxan inom barnomsorgen som införades av socialdemokraterna. Det är uppenbart att många barn inte mår bra av de stora grupperna. Förskolan tvingas också ge avkall på sina pedagogiska ambitioner. Ett maxtak för barngruppernas storlek bör införas. Ett sådant bör inarbetas i förskoleplanen. Ett rimligt tak bör vara femton barn i småbarnsgrupperna och tjugo barn i grupperna för större barn. Ett maxtak innebär just ett tak och får aldrig innebära att befintliga smågrupper utökas för att upprätthålla ett "medeltal" för barngruppernas storlek. Att öka resurserna till förskolan så att barngrupperna kan minskas är en av de viktigaste frågorna för att stärka kvaliteten i förskolan. Folkpartiet har därför ökat förskoleschablonen med en procentenhet mer än vad vänstermajoriteten har gjort.

Alla barn från fyra års ålder ska erbjudas plats i den allmänna förskolan med verksamhet c:a tre timmar om dagen. Med ökad pedagogisk inriktning inom förskolan är det extra viktigt att alla barn får denna möjlighet att utvecklas. Att delta i en pedagogisk verksamhet redan från tidig ålder ger alla barn stora möjligheter till individuell utveckling. Det ger också en extra möjlighet för skolan att på ett tidigt stadium uppmärksamma barn med särskilt behov av stöd. Barn med läs- och skrivsvårigheter får större möjligheter att lära sig läsa och skriva om deras problem uppmärksammas tidigt i livet. Barn med svenska som andraspråk ges också en större möjlighet att lära sig svenska före skolstarten om de deltar i den pedagogiska förskolan. Den nya allmänna förskolan ska skilja sig från heldagsbarnomsorg, genom att vara mer strukturerad och målinriktad. Samtidigt ska den allmänna förskolan vara rolig för barnen och stimulera deras nyfikenhet och lust att lära genom lek. Det är viktigt att den allmänna förskolan bedriver en medveten och planerad pedagogisk verksamhet och inte bara består av tre timmar gratis barnomsorg.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår kommunfullmäktige besluta att

1. godkänna "Förskoleplan för Stockholms stad" enligt *bilaga 2*
2. uppdra åt utbildningsnämnden att följa upp och utvärdera genomförandet av förskoleplanen.

Stockholm den 21 maj 2003

På kommunstyrelsens vägnar:
ANNIKA BILLSTRÖM

Erik Nilsson

Anette Otteborn

Reservation anfördes av *Kristina Axén Olin, Sten Nordin* och *Mikael Söderlund* (alla m) med hänvisning till reservationen av (m) i borgarrådsberedningen.

Reservation anfördes av *Ann-Katrin Åslund* och *Ulf Fridebäck* (båda fp) med hänvisning till reservationen av (fp) i borgarrådsberedningen.

Reservation anfördes av *Ewa Samuelsson* (kd) enligt följande.

Jag föreslår kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige besluta att

1. i huvudsak godkänna förslaget till förskoleplan för Stockholms stad
2. komplettera förskoleplanen med ett avsnitt om att förskolans värdegrund liksom skolan ska ha sin förankring i de värden som förvaltats av västerländsk humanism och kristen etik
3. därutöver anföra följande.

Det är positivt att en förskoleplan nu är framtagen för att ge stöd till förskolornas viktiga uppdrag. Det betonas att förskolan är en del av det livslånga lärandet och visst är det så, men lärande pågår hela tiden i allt vi gör. Föräldrarnas och familjens betydelse för barnets uppväxt är en ovärderlig grund för varje barn.

Det är av största vikt att barngruppernas storlek minskas. Ett tak för barngruppernas storlek bör införas i förskolan där småbarnsgrupper inte bör överskrida 13-14 barn och syskongrupper bör inte överskrida 17-18 barn. För att klara av detta krav avsätter Kristdemokraterna 150 mnkr för minskade barngrupper.

Vi kristdemokrater vill också understryka vikten av omsorgsdelen för våra barn. Förskoleplanen måste på ett tydligare sätt skilja sig från skolplanen och ta fasta på små barns behov. Den pedagogiska verksamheten måste planeras annorlunda för de barn som är ett år och för de som är fyra eller fem. För de små barnen måste omvårdnadsdelen ha en större tyngd. Barnen skiljer sig inte bara i ålder utan också i behov och de behöver olika stöd och stimulans beroende på mognad och social bakgrund. Det är positivt att lekens betydelse för lärande tydligt framhålls i förskoleplanen. Verksamhetens värdegrund måste betonas. Hänsyn, empati och förståelse för olikhet är viktiga egenskaper som grundläggs tidigt. Öppenhet, respekt och omsorg om det enskilda barnet skall präglade förskolan. Detta räcker dock inte utan verksamheten måste ge kunskap om våra rötter som ger trygghet i mötet med andra kulturer. Värdegrunden skall liksom skolan ha sin grund i de värden som förvaltats av västerländsk humanism och kristen etik.

Staden bör på alla sätt öka rättvisan mellan barnfamiljerna och myndigförklara föräldrarna. Stockholm ska erbjuda olika former av barnomsorg. Likvärdigt stöd skall ges till kommunala förskolor och familjedaghem, enskilt drivna familjedaghem, föräldra- och personalkooperativ och privata förskolor. God valfrihet för föräldrarna förutsätter mångfald i utbudet. Staden skall därför inte favorisera kommunal verksamhet utan säkerställa att det finns god mångfald och alternativ barnomsorg i

samhet utan säkerställa att det finns god mångfald och alternativ barnomsorg i stadens olika områden.

Det är viktigt att förskolans personal är utbildad för sitt kompetensområde. Förskolans arbete skall ledas av förskollärare, men det är nödvändigt att betona att barnskötare som personalgrupp också har sin rättmätiga plats. Barnskötare och förskollärare kompletterar varandra genom sina olika kompetenser.

ÄRENDET

Utbildningsnämnden har på kommunfullmäktiges uppdrag utarbetat ett förslag till ny förskoleplan för Stockholm.

Utbildningsnämnden beslöt den 19 juni 2001 följande.

1. Översända förslaget till förskoleplan till kommunstyrelsen utan eget ställningstagande i nämnden.
2. Därutöver anföra följande.

Nämnden avser inte att i detta skede ta ställning till innehållet i förskoleplanen. Utbildningsnämnden kommer att beredas tillfälle att återigen ta ställning till förskoleplanen då ärendet varit ute på sedvanlig remiss. Nämnden avser då att lämna sina synpunkter.

Reservation anfördes av *Erik Nilsson m fl* (s) till förmån för förvaltningens förslag.

Särskilt uttalande gjordes av *Erik Nilsson m fl* (s), bilaga 1.

Reservation anfördes av *Christopher Ödmann* (mp), bilaga 1.

Ersättaryttrande gjordes av *Helve Tsai* (sp) till förmån för det fattade beslutet.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande av den 3 april 2000 har i huvudsak följande lydelse.

Ärendets beredning

Förskoleplanen är utarbetad av grundskoleavdelningen i samarbete med en referensgrupp bestående av representanter från stadsdelsförvaltningarna. De fackliga organisationerna har informerats.

Bakgrund

Förvaltningen fick i samband med att skolplanen fastställdes i uppdrag att utarbeta en motsvarande plan avseende förskolan.

Utbildningsförvaltningens förslag till förskoleplan

FÖRSKOLEPLAN

Innehåll

Inledning

Förskoleplanens roll

Framtidens värdebärare

Förskolans roll i det livslånga lärandet

Lustfyllt lärande

Mångfaldens rikedom

Prioriterade områden

Språk och kommunikation

Söka och värdera kunskap

Olikhet som tillgång

De nödvändiga redskapen

Inflytande

Rum för lärande

Dokumentation

Gemensamt ansvar för det livslånga lärandet

Förskollärare

Pedagogiskt ledarskap

Valfrihet

Stadens system för kvalitet

Inledning

Stockholms barn skall ha tillgång till en förskola med möjligheter och mångfald. En förskola som ser varje barn som kompetent, med lust och vilja att lära och utvecklas. En förskola som ger goda förutsättningar för lärande, stärker barnets framtidstro och tron på den egna förmågan. En förskola som är rolig, stimulerande och utmanande och som gör förskoletiden till en tid av lustfyllt lärande. En förskola som integrerar mångfalden av kulturer, idéer, tankar och aktiviteter, stärker barns självkänsla och ger dem de redskap som barn i en storstad i ständig förändring och utveckling behöver.

Förskoleplanens roll

Förskoleplanen skall tillsammans med de nationellt fastställda målen i förskolans läroplan, vara styrande för stadens nämnder och förskolor. Förskoleplanen omfattar den kommunala förskolan och skall så långt möjligt vägleda kommunala familjedaghem och öppna förskolan. Förskoleplanen anger, genom att prioritera vissa områden, Stockholms stads politiska vilja för den kommunala förskolan. Planen skall garantera föräldrars inflytande över sina barns förskolevistelse. Förskoleplanen och skolplanen utgör en helhet, där förskoleplanen omfattar det första steget i utbildningssystemet.

Framtidens värdebärare

Förskolan skall genomsyras av ett demokratiskt förhållningssätt, såväl i arbetsformer, som i omsorg, fostran och lärande. Barn skall mötas med respekt och därmed få den tillit som krävs för att utveckla demokratiska värden. Förskolan skall medverka till att varje barn, framtidens värdebärare, får möjlighet att utveckla den kunskap och kompetens som krävs för att förstå och tillämpa det demokratiska samhällets grundläggande värderingar. Öppenhet, respekt och omsorg om det enskilda barnet skall präglade förskolan. Flickor och pojkar skall i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla sina förmågor och intressen oavsett funktionshinder, religion och etnisk bakgrund.

Förskolan skall medverka i barns fostran men inte överta föräldrars ansvar. Alla föräldrar skall med förtroende kunna lämna sina barn i förskolan.

Förskolans roll i det livslånga lärandet

Lustfyllt lärande

Lek, lärande och kreativitet utgör en helhet. Vardagen i förskolan, omsorgen, glädjen och förståelsen utgör basen för lärande. I leken utvecklar barn kommunikativ- och social kompetens och empatisk förmåga. När barn leker prövar de sina tankar och hypoteser, tolkar sina upplevelser och ger dem liv. Leken ger kunskap och erfarenheter, skapar mening och sammanhang.

Barn kommer till förskolan med viktiga erfarenheter och kunskaper, som förskolan skall stödja och utmanar barnet i att utveckla. Självtillit, nyfikenhet och lust är drivkraften för lärandet. Barn lär genom att utforska sin omvärld, bli utmanade i sina tankar och i mötet med andra. De erfarenheter barn får i förskolan påverkar deras

kar och i mötet med andra. De erfarenheter barn får i förskolan påverkar deras föreställningar om sig själva som individer och inställningen till lärande och till omvärlden. Förskolan skall se möjligheterna hos varje barn och utgå från att varje barn är kompetent, nyfiken, kreativt med lust att lära. Förskolan skall betona vikten av att lära i samspel med andra barn och vuxna. Pedagogens arbetssätt skall medvetet och aktivt utmana barns lärande och stimulera barnet i att utveckla redskap för fortsatt lärande.

Mångfaldens rikedom

Prioriterade områden

Språk och Kommunikation

Ett föränderligt samhälle ställer höga krav på kommunikativ förmåga och förmåga att behärska svenska språket. Barnets förmåga att uttrycka sig i olika former skall uppmuntras och utvecklas. Språkutvecklingen skall aktivt stödjas. Förskolans förhållningssätt till barnet skall medverka till att barnet ser sig självt som en lärande och skapande människa. Kultur skall vara en integrerad del i lärandet i förskolan. Barnet skall få kulturella upplevelser och själv utveckla olika kulturella uttryck. Barnlitteraturen skall ha en given plats i förskolan, som källa till språkstimulans, samtal och reflektion. Förskolan skall medverka i den sociala process som gör att barn blir delaktiga i kulturarvet.

- ? Barn i förskolan skall få möjlighet att utveckla sina kommunikativa och skapande förmågor och alla sina uttrycksformer.
- ? Barn skall ges möjlighet att få ta del av samhällets kulturutbud.

Språk

Barn lär sig språk och utvecklar begrepp genom samspel med andra, genom att sätta ord på egna upplevelser och genom att använda språket som redskap för tänkande, för kommunikation och kunskapsutveckling. Språket skapar gemensamma referensramar. Arbetet med barns språkutveckling skall utgå från barnets individuella förutsättningar och behov. Barn blir språkmedvetna och ser sig själva som läsare och skrivare om de förstår nyttan av att läsa och skriva. Barn skall i sitt utforskande av läsning, skrivning och begrepp möta utmaningar och bli bemötta som kompetenta.

- ? Förskolan skall prioritera arbetet med barns språkutveckling.
- ? Barns språkutveckling skall regelbundet analyseras och dokumenteras.

Barn med svenska som andraspråk

Att behärska svenska språket i tal och skrift ger tillhörighet till en grupp och delaktighet i samhällsgemenskapen. Att utveckla barns språk innebär att aktivt stödja modersmålet och att utveckla andraspråket, det svenska språket. Arbetet med barns språkutveckling skall ske utifrån en professionell analys av var barnet befinner sig i sin språkutveckling. En god andraspråksinlärning kräver kunskaper om hur denna

utveckling. En god andraspråksinlärnin g kräver kunskaper om hur denna utveckling kan observeras, analyseras och dokumenteras, samt hur man planerar för ett språkutvecklande arbetssätt. Ett aktivt föräldraarbete skall också medvetandegöra och uppmuntra föräldrar att ta sin del av arbetet med att utveckla modersmålet. Förskolan skall bidra till att stärka barnets identitet och självkänsla, samt ta tillvara deras erfarenheter och kulturella bakgrund, så att den upplevs likvärdig med majoritetssamhällets.

- ? Förskolan skall tillsammans med föräldrarna lägga grunden till flerspråkighet.
- ? Kompetensen i förskolan om modersmålets roll, om andraspråksinlärnin g och om språkutvecklande arbetssätt, skall stärkas.

Söka och värdera kunskap

I en föränderlig värld måste kunskap ständigt erövr as, värderas och omvärderas. Barn möts idag av ett flöde av information. Det kräver god förmåga i att kunna sortera vad som är viktigt och vad man har nytta av. En stor del av lärandet i förskolan behöver därför fokuseras på hur barn lär och på att skapa tillit hos barn för den egna förmågan att lära. Barn erövr ar förmågan genom att få söka svaren på sina egna frågor och arbeta utforskande utifrån egna intressen och frågeställningar.

- ? Ett utforskande arbetssätt där barn möter vuxna som ger både möjligheter och utmaningar skall prägl a förskolan.

Olikhet som tillgång

Barn i förskolan har olika bakgrund, tankar, förutsättningar och erfarenheter. Det ger möjlighet till stimulerande möten. Nyfikenheten och lusten i mötet utvecklar barns empati. Det är genom att möta andra med andra erfarenheter och sätt att tänka som barn får insikt i hur de tänker och kommer vidare i sitt lärande. Olikheter na är en tillgång i det pedagogiska arbetet. Barn som behöver mer hjälp och stöd i sin utveckling än andra skall få det. Stödet skall utformas i samråd med föräldrarna och utformas så att det på bästa sätt stärker barnet och främjar integration i gruppen. Individuella utvecklingsplaner skall finnas för alla barn och utvärderas tillsammans med föräldrarna. Förskolan skall lyfta fram olikheter på ett sätt som stärker barnets identitet och självkänsla, stimulerar till fortsatt utveckling och lärande.

- ? Barn som behöver mer hjälp och stöd i sin utveckling skall få det.

De nödvändiga redskapen

Inflytande

Barn skall utifrån sin förmåga ha inflytande över och vara delaktiga i utformningen av förskolans miljö, verksamhet och det egna lärandet. Barn skall stärkas i att välja utifrån egna erfarenheter och stå för sina val. Barnens åsikter, engagemang och intressen skall tas tillvara och påverka förskolans verksamhet. Förskolans arbetsformer och förhållningssätt skall medverka till att varje barn i förskolan utvecklar demokratisk

förhållningssätt skall medverka till att varje barn i förskolan utvecklar demokratisk kompetens.

Rum för lärande

Rummets utformning både inom- och utomhus har stor betydelse för kvaliteten i den pedagogisk verksamheten. Miljön skall utformas så att barns lärande och utveckling underlättas, stimuleras och utmanas. Den fysiska miljön skall vara säker, väcka nyfikenhet, inspirera och utmana barn till utforskande och upptäckande. Den skall ge barn möjlighet att utveckla sitt kulturskapande och alla sina uttryckssätt. Den skall inbjuda till och synliggöra barns aktiva lärande. Barn skall vara delaktiga i utformningen av förskolans miljö.

Förskolans psykosociala miljö skall präglas av kontinuitet i verksamheten, ett professionellt förhållningssätt där omsorg och pedagogik bildar en helhet. Förhållningssättet mellan pedagoger och barn mellan barn och barn, skall vara sådant att ett klimat av trygghet och tillit - tillit till sig själv och andra människor skapas. När barnen känner tillit till och blir sedda av kamrater och vuxna, kan de växa och lära.

Planering - Dokumentation

Verksamheten skall planeras, dokumenteras, utvärderas och utvecklas i förhållande till sina mål. Genom pedagogisk dokumentation synliggörs arbetet och lärandet i förskolan. Den är ett redskap för att kontinuerligt utveckla verksamheten. Genom dokumentation i form av t ex video, foto, texter och/av barnens egna arbeten, får barnen och pedagogerna underlag för att reflektera över lärandet och utvecklingen. Föräldrar kan genom dokumentationen bilda sig en uppfattning om verksamhetens innehåll och arbetssätt.

Gemensamt ansvar för barns livslånga lärande

Förskolan och hemmet

Förskolan skall präglas av delaktighet och visa respekt för föräldrars erfarenheter. Föräldrar skall få en helhetsuppfattning om barnets förskoletid och ges möjlighet till olika former av reellt inflytande. Alla föräldrar skall få veta mål och åtagande för verksamheten och hur det egna barnet utvecklas. Varje förälder skall under hela förskoletiden aktivt kunna samverka kring sitt barns allsidiga utveckling. Individuella utvecklingsplaner skall tillsammans med föräldrarna utarbetas för varje barn. Utvecklingssamtal skall genomföras regelbundet och baseras på den dokumentation och utvärdering som förskolan gör.

Förskolan och grundskolan

Förskolan, förskoleklassen och grundskolan har ett gemensamt ansvar för det livslånga lärandet, som omfattar barns fostran, utveckling och lärande. Detta är en förutsättning för att en helhetssyn och ett medvetet pedagogiskt synsätt skall tillämpas. Vid övergången från förskola till skola skall överlämnandet innefatta vad förskolan har arbetat med, barnets behov och kompetens. Dokumentationen är här av avgörande betydelse.

Personal med hög kompetens

En förutsättning för en kvalitativt bra förskola är personal med hög kompetens och professionalism. Andelen förskollärare skall öka. Fortbildning och kompetensutveckling skall vara en rättighet och en skyldighet för förskolans personal. En medveten strategi för fortbildning och kompetensutveckling är en förutsättning för att förskolan skall kunna nå sina mål.

Pedagogiskt ledarskap

En kvalitativ utveckling av förskolan kräver ett pedagogiskt ledarskap, som skapar förutsättningar för och stimulerar den pedagogiska verksamheten mot uppställda mål. Stödet till de pedagogiska ledarna i förskolan skall utvecklas på samma villkor som stödet till grund- och gymnasieskolan.

Valfrihet

Ett varierat utbud av förskolor, både kommunala och enskilt drivna, ger föräldrar möjligheter till ett aktivt val. Föräldrars val och önskemål skall styra inriktningen och utbudet av förskolor.

Staden system för kvalitetsstyrning

Staden har ett för alla verksamheter gemensamt system för kvalitetsstyrning. Varje förskola skall med utgångspunkt från stadsdelsnämndens generella åtaganden utarbeta enhetens egna åtaganden gentemot barn och föräldrar. Förskolan skall också i dialog med föräldrarna utforma individuella utvecklingsplaner för varje barn i förskolan. Till grund för arbetet ligger också förskolans läroplan och förskoleplan. Förskolan redovisar sina åtaganden i verksamhetsplanen (arbetsplanen) och säkrar verksamheten genom att beskriva och redovisa tydliga arbetssätt och rutiner för arbetet.

Uppföljning - Kvalitetsredovisning

Utveckling av verksamheten kräver årlig uppföljning av åtaganden och arbetssätt. Syftet är att identifiera utvecklingsområden och vidta åtgärder i det kontinuerliga utvecklingsarbetet. Resultatet redovisas i förskolans verksamhetsberättelse, vilken även utgör förskolans kvalitetsredovisning. Verksamhetsberättelsen skall innehålla planer för förbättring och utveckling och den ligger i sin tur till grund för stadsdelsnämndens och stadens kvalitetsredovisning. Stadens samlade kvalitetsredovisning skall för förskolans del särskilt inriktas på barns språkutveckling.

REMISSER

Utbildningsnämndens förslag till förskoleplan har remitterats till samtliga stadsdelsnämnder för yttrande. Synpunkter har även inkommit från Förskolan Gläntan, Förskolan 44:an och Föreningen Söderföräldrar.

Bromma stadsdelsnämnd beslöt den 25 oktober 2001 att godkänna förvaltningens remissvar och överlämnar det till kommunstyrelsen för vidare handläggning.

Särskilt uttalande gjordes av *Desirée Pethrus Engström* (kd), bilaga 1.

Bromma stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 9 oktober 2001 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningens synpunkter och kommentarer

Bromma stadsdelsförvaltning redovisar nedan sina synpunkter och kommentarer på "Förskoleplan för Stockholms stad", först i allmänna ordalag och därefter rubrik för rubrik enligt förskoleplanen.

Inledningsvis vill förvaltningen anför att den ser positivt på att en förskoleplan för Stockholms stad har tagits fram. Ett önskemål för framtiden är att förskoleplanen inryms i samma måldokument som skolplanen för att betona *det livslånga lärandet och värdegrunden som gemensamma strävanden för förskola och skola*.

Förvaltningen anser också att förfaringssättet vid utarbetandet av förskoleplanen med representanter från stadsdelarna har varit positivt.

Remissförfarandet har varit bra och erbjudit möjligheter att dels inhämta "dagsaktuell" och värdefull information om förskoleverksamheten och dels inhämta värdefulla synpunkter som kan gagna ärendets slutgiltiga utformning.

Lustfyllt lärande

Sidan 3, sista stycket. "Förskolan skall se möjligheterna hos varje barn och utgå från att varje barn är kompetent, nyfiskt, kreativt med lust att lära."

Vi anser att man behöver definiera begreppet "kompetent". Genom den omfattande spädbarnsforskning som bedrivits vet vi att barnets kompetens består av och är beroende av samspel och interaktion från allra första sekunden av livet. Detta ställer krav på att det finns tillfälle till samspel med tillgängliga vuxna. Alltså är det en fråga om personaltäthet och barngruppsstorlek förutom själva kunskapen om barnets kompetens. *Pedagogens arbetssätt skall medvetet och aktivt utmana barns lärande och stimulera barnet i att utveckla redskap för fortsatt lärande."*

Eftersom förskolebarnets lärande utgår från leken och lekperspektivet vill vi betona att "lärandet" som begrepp måste diskuteras utifrån detta. Vi vill betona att "pedagogens arbetssätt" måste innebära en medvetenhet om och lyhördhet inför *hur* barnet aktivt och utforskande lär sig genom leken.

Barn med svenska som andraspråk

Nya erfarenheter som barn möter måste språkligt erhållas på deras modersmål. Detta för att en integrering mellan intellekt och känsla skall bli möjlig. En tillägnad erfarenhet byggd på enbart ett andraspråk (svenska) sker endast på intellektets nivå. Detta får som följd att det nödvändiga djup som krävs för att helt kunna tillägna sig ett andraspråk avsevärt försvåras.

I detta sammanhang bör särskilt uppmärksammas adoptivbarnens utveckling och situation i förskolan där ofta bandet till modersmålet är brutet. Vikten av kunskap och medvetenhet kring adoptivbarnens situation bör lyftas fram i förskoleplanen.

Förvaltningen ser positivt på förskoleplanens betoning av att förskolan tillsammans med föräldrarna ska lägga grunden till flerspråkighet, men det kan med fördel kompletteras *hur* man kan skapa förutsättningar till aktiv tvåspråkighet från förskolans sida.

Samtidigt är det bra att föräldrarnas roll betonas och att föräldern är den viktigaste vuxne när det gäller att stödja och stimulera det lilla barnet i sin modersmålsutveckling. Detta kan formuleras tydligare i förskoleplanen.

Gemensamt ansvar för barns livslånga lärande

Sidan 6, första stycket. *"Individuella utvecklingsplaner skall tillsammans med föräldrarna utarbetas för varje barn."* Begreppet individuella utvecklingsplaner behöver utvecklas mer. Vilket synsätt ska de bygga på? Hur ska de se ut? Förvaltningens uppfattning är också den att det borde diskuteras och utarbetas någon form av mall för dessa.

Personal med hög kompetens

Sidan 6, tredje stycket. *"En medveten strategi för fortbildning och kompetensutveckling är en förutsättning för att förskolan skall kunna nå sina mål."* Det vore önskvärt att förskoleplanen i detta stycke också lyfter fram personalens tid för planering och reflektion som en förutsättning för förskolan att nå sina mål.

Förvaltningen menar också att handledning till personalgrupper inom förskolan är ett värdefullt verktyg för kompetensutveckling.

Enskede-Årsta stadsdelsnämnd beslöt den 8 november 2001 följande.

Förvaltningens tjänsteutlåtande bifalles i huvudsak och överlämnas till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Reservation anfördes av *Lars-Åke Henriksson m fl* (s) och *Adrienne Sörbom m fl* (v), bilaga 1.

Ersättaryttrande gjordes av *Gunnar Marcateus-Alm* (sp), bilaga 1.

Ersättaryttrande gjordes av *Iris Wakili* (mp), bilaga 1.

Enskede-Årsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 23 oktober 2001 har i huvudsak följande lydelse.

Förskoleplanens roll

”Förskoleplanen skall tillsammans med de nationellt fastställda målen i förskolans läroplan, vara styrande för stadens nämnder och förskolor. Förskoleplanen omfattar den kommunala förskolan och skall så långt möjligt vägleda kommunala familjedaghem och öppna förskolan.

Förskoleplanen anger, genom att prioritera vissa områden, Stockholms stads politiska vilja för den kommunala förskolan. Planen skall garantera föräldrars inflytande över sina barns förskolevistelse. Förskoleplanen och skolplanen utgör en helhet, där förskoleplanen omfattar det första steget i utbildningssystemet”.

Framtidens värdebärare

”Förskolan skall genomsyras av ett demokratiskt förhållningssätt, såväl i arbetsformer, som i omsorg, fostran och lärande. Barn skall mötas med respekt och därmed få den tillit som krävs för att utveckla demokratiska värden. Förskolan skall medverka till att varje barn, framtidens värdebärare, får möjlighet att utveckla den kunskap och kompetens som krävs för att förstå och tillämpa det demokratiska samhällets grundläggande värderingar. Öppenhet, respekt och omsorg om det enskilda barnet skall prägla förskolan. Flickor och pojkar skall i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla sina förmågor och intressen oavsett funktionshinder, religion och etnisk bakgrund.

Förskolan skall medverka i barns fostran men inte överta föräldrars ansvar. Alla föräldrar skall med förtroende kunna lämna sina barn i förskolan”.

Förskoleplanen indelas i följande rubriker;

Förskolans roll i det livslånga lärandet

Lustfyllt lärande.

Mångfaldens rikedom

prioriterade områden

Språk och kommunikation

Söka och värdera kunskap

Olikheter som tillgång.

De nödvändiga redskapen

Inflytande

Rum för lärande

Planering- Dokumentation

Gemensamt ansvar för barns livslånga lärande

Personal med hög kompetens

Pedagogiskt ledarskap

Valfrihet

Stadens system för kvalitetsstyrning.

Förvaltningens förslag

Förskoleplanen är enligt förvaltningen ett bra styrdokument där kopplingen, mellan Läroplan för Förskolan (Lpfö 98) och förskoleplan, är tydlig och välformulerad.

Helhetssynen förskola- grundskola, där förskolan är det första viktiga steget i ett livslångt lärande överensstämmer väl med förvaltningens synsätt och inriktningen på det arbete som bedrivs.

För att kunna nå samtliga mål i planen krävs sannolikt en högre pedagogtäthet på vissa förskolor och att all personal får kompetensutveckling och fortbildning. Vidare krävs utrymme för att arbeta såväl individ- som gruppinriktat och att tid avsätts för analys och dokumentation.

Farsta stadsdelsnämnd beslöt den 27 november 2001 att som svar på remissen till kommunstyrelsen och åberopa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av *Inger Ahlgren m fl* (v), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av *Madeleine Raukas m fl* (m), *Inga-Lill Persson* (fp) och *Bertil Fredriksson* (kd), bilaga 1.

Farsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 23 oktober 2001 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningens synpunkter

Planen visar en tydlig samstämmighet med det nationella styrdokumentet Lpfö 98. Det märks exempelvis i den pedagogiska grundsynen: Det kompetenta barnet, vikten av arbetet med en allsidig språkutveckling, en konstruktivistisk inlärningssyn – barnet lär sig i samspel med andra i ett meningsfullt sammanhang.

Fokuseringen på språket är viktig, men en förutsättning för detta är att barnet också får möjlighet till utveckling emotionellt, socialt och motoriskt. Förvaltningen anser att dessa utvecklingsområden har fått för lite plats i dokumentet.

Precis som i Lpfö betonas också det livslånga lärandet. Det är värt att markera att lusten/det roliga lyfts fram som en avgörande drivkraft i verksamheten.

Planens samstämmighet med det nationella styrdokumentet bör rimligen kunna underlätta arbetet med den "lokala tolkningen" ute i verksamheterna.

Samstämmigheten kan också bli en god draghjälp i arbetet med att skapa en fördjupad förståelse för "förskolans roll i det livslånga lärandet".

Förvaltningen anser att det är viktigt att det finns en handlingsplan för hur andelen förskollärare skall kunna öka.

Det är också bra att det pedagogiska ledarskapet poängteras, men detta förutsätter att det även här finns en handlingsplan/utbildningsplan.

En satsning på ökad pedagogtätthet är viktig. Den likvärdiga utbildningen ger pedagogerna en gemensam utbildningserfarenhet.

Som helhet anser förvaltningen att det är en utmärkt förskoleplan som är ett komplement till läroplanen. Förskoleplanen är lättläst och det uppskattas på förskolorna. Den tar upp de områden som personalen inom förskolan tycker är viktiga för barns utveckling. Att den betonar lekens betydelse för barnens fortsatta utveckling och lärande är bra.

Från föräldrar har följande synpunkter inkommit:

"Hela planen är vällovlig, men jag saknar en handlingsplan som visar hur visionerna skall realiseras – framförallt när det gäller att se till att vi har tillräckligt med personal, själva förutsättningen för planens genomförande. Planen talar mycket om lärande, jag skulle vilja se mer om *varande* och omvårdnad."

"Livslångt, lustfyllt lärande och mångfaldens rikedom är mycket vackra formuleringar. Det vill nog alla ha för sina barn. Jag är dock övertygad om att redskapen saknas -för få vuxna, för stora barngrupper! Viktigt att låta kommunens barnskötare gå förskollärarytbildning med ekonomisk ersättning. Jag tycker alltså inte att man kan anta denna förskoleplan utan att minska barngrupperna."

Hägerstens stadsdelsnämnd beslöt den 8 november 2001 att nämnden godkänner förvaltningens förslag till remissyttrande och översänder detta till kommunstyrelsen.

Reservation anfördes av *Ylva Wahlström* (mp), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av *Bengt Sundell m fl* (v), bilaga 1.

Hägerstens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 5 november 2001 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningens synpunkter

Det huvudsakliga innehållet och förvaltningens synpunkter redovisas nedan under de rubriker som förslaget till förskoleplan innehåller.

Inledning

Inledningen tar upp förskolans viktiga roll för barns lärande och utveckling. Därefter redogörs för förskoleplanens förhållande till Läroplanen för förskolan (Lpfö 98) och att den genom att prioritera vissa områden anger Stockholms stads politiska vilja för den kommunala förskolan. Sist betonas förskolans medverkan i överförandet av det demokratiska samhällets grundläggande värderingar. Vi delar dessa uppfattningar och den inriktning som här lyfts fram.

Förskolans roll i det livslånga lärandet

I avsnittet lyfts lekens betydelse i barns lärande och utveckling fram. Personalens medvetenhet om varje barns resurser och förhållningssätt under arbetet framhålls också. Vi instämmer i resonemanget.

Mångfaldens rikedom

Avsnittet innehåller tre prioriterade områden. I det första *Språk och kommunikation* får barnets språkutveckling en framträdande plats. Nästa område *Söka och värdera kunskap* betonar ett utforskande och utmanande arbetssätt. I det tredje området som har rubriken *Olikhet som tillgång* framhålls att förskolan skall lyfta fram olikheter på ett sätt som stärker barnets identitet och självkänsla samt att barn som behöver mer hjälp och stöd i sin utveckling skall få det.

Vi anser att rubriken "mångfaldens rikedom" är otydlig och bör ersättas med underrubriken prioriterade områden.

Språk och kommunikation är en av förutsättningarna för lärande. Språket är grunden för delaktighet i samhällsgemenskapen. Lekens betydelse för språkets utveckling bör lyftas fram liksom det känslomässiga och sociala samspelets betydelse för språk och kommunikation.

Vi anser att tidiga insatser för att stimulera barnets språkutveckling är viktiga för barnets utveckling och fortsatta lärande i skolan.

Den utökade kompetens som föreslås och som gäller professionell individuell analys av barns språkutveckling samt inläring av andraspråk kräver utökade resurser till förskolan.

Förhållningssättet att varje barn ska betraktas som kompetent är viktigt. Men även de kompetenta barnens behov av stöd och vägledning i sitt kunskapssökande samt i det sociala samspelet med varandra måste uppmärksammas. De vuxnas betydelse för hur barnen och barngruppen utvecklas måste betonas.

De nödvändiga redskapen

I det sista avsnittet tas flera viktiga förutsättningar upp för att förskolan skall kunna genomföra sitt pedagogiska uppdrag som de ålagts i Läroplanen för förskolan (Lpfö 98) och i den här föreslagna förskoleplanen.

Vi vill lyfta fram den viktiga samverkan mellan förskola och hem kring barnets allsidiga utveckling. I förskoleplanen föreslås att individuella utvecklingsplaner ska utarbetas tillsammans med föräldrarna för varje barn i förskolan. I Lpfö 98 sägs att ”det inte är det enskilda barnets resultat som skall utvärderas. Betyg eller omdömen utfärdas inte”. Risken är stor att de i förskoleplanen föreslagna *individuella utvecklingsplanerna* utvecklas till omdömen om barnen, istället för att användas som ett stöd för personal och föräldrar att utveckla verksamheten så att barnets utveckling gynnas. Vi anser att det krävs omfattande vidareutbildning av personalen innan ett nytt och för förskolan främmande instrument införs. De individuella utvecklingsplanerna ska föregås av utvecklingssamtal. Fortbildning och vidareutveckling av innehållet utifrån strävansmålen i nya läroplanen behöver också genomföras. Om och hur utvecklingsplanerna ska följa barnen genom skolåren behandlas inte i förskoleplanen. Förskolan och skolan är att betrakta som olika verksamhetsgrenar som det råder sekretess emellan. Föräldrarnas medverkan och medgivande till informationsöverföring bör därför understrykas.

Förskoleplanen betonar vikten av personal med hög kompetens vilket bland annat nås genom en satsning på det pedagogiska ledarskapet och genom att andelen förskollärare ökar. Antal personal och kompetens i förhållande till barngruppens storlek, barnens ålder och utvecklingsnivå bör framhållas.

Innehållet i stadens förskoleplan står i samklang med de nationella målen vilket ger kontinuitet och sammanhang i förskoleverksamheten.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för barn och ungdom. Samtliga förskoleenheter har getts tillfälle att inkomma med synpunkter.

De fackliga organisationerna informerades den 30 oktober 2001. Lärarförbundet ställer sig bakom förskoleplanen men framhåller att en plan för hur andelen förskollärare ska öka i staden bör utarbetas, att resurser för planerings/reflektionstid tillförs och att ett aktivt arbete med jämställdhetsfrågor bör ske.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslöt den 5 november 2001 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som sitt yttrande över remissen från kommunstyrelsen.

Särskilt uttalande gjordes av *Berit Kruse m fl* (s), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av *Ann-Christine Isaksson Ketzel m fl* (s), bilaga 1.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 17 oktober 2001 har i huvudsak följande lydelse.

Redovisning

Förskolecheferna anser att förskoleplanen är bra och att den innehåller positivt nytänkande. *Personalgrupper* vid flera enheter har diskuterat förskoleplanen och enats om ett gemensamt remissvar.

Under rubriken *Lustfyllt lärande* sid 3, "Lek, lärande och kreativitet utgör en helhet" vill de byta ut ordet kreativitet mot omsorg. "Vardagen i förskolan, omsorgen, glädjen och förståelsen utgör basen för lärande." Där vill de byta ut ordet omsorg mot trygghet.

Under rubriken *Mångfaldens rikedom – prioriterade områden* sid 4, framför de följande önskemål: Mer tydlighet kring vad som är specifikt för Stockholm. Lyfta fram mångfalden som resurs och hur vi medvetet kan arbeta utifrån ett interkulturellt synsätt. Tydlighet i möten med människor från olika kulturer och dess betydelse för lärandet och det pedagogiska arbetet eftersträvas.

Under rubriken *Uppföljning –Kvalitetsredovisning* sid 6, "Stadens samlade kvalitetsredovisning ska för förskolans del särskilt inriktas på barns språkutveckling" – tycker personalen att en fördjupad syn på språkutveckling ska lyftas fram dvs. språkutveckling ej enbart den kommunikativa förmågan utan utifrån en helhetssyn på barnets utveckling kring identitet i förhållande till den egna kulturen och att förskolan bör stödja flerspråkiga barns dubbla kulturtillhörighet.

Personalen tycker att förskoleplanen förmedlar en positiv barnsyn. De ger exempel från sid 3 under rubriken *Lustfyllt lärande*: "Barn kommer till förskolan med viktiga erfarenheter och kunskaper". Kommentar - Det visar på att barnen är kompetenta och att vi vuxna kan lära av barnen.

Ett annat exempel är på sid 4 under rubriken *Barn med svenska som andraspråk*: "Förskolan ska bidra till att stärka barnens identitet och självkänsla samt ta tillvara deras erfarenheter och kulturella bakgrund, så att den upplevs likvärdig med majoritetssamhällets." Kommentar - Detta är en förutsättning för ett medvetet integrationsarbete i förskolan.

Föräldrarepresentanter från olika resultatenheter framförde följande:

”Hur menar politikerna att förskoleplanen ska omsättas i praktiken med de knappa resurser som finns på förskolorna idag?

Förskoleplanen innehåller många tjugiga ord, men finns det inte tillräckliga resurser för förskolorna att tillgå så målen inte uppfylls är dessa ord inte värda något.

I förskoleplanen står det om professionalism. Finns det en aktiv diskussion inom förvaltningen om vad en professionell pedagog är för någonting. Vad innebär det, vilka kriterier finns/bör finnas?”

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen anser att förslaget till förskoleplan är positivt och att den överensstämmer i sin helhet med Läroplan för förskolan. Förskoleplan sid 3, ”Barnen är framtidens värdebärare. Barn ska mötas med respekt och därmed få den tillit som krävs för att utveckla demokratiska värden.”

Förskoleplanen:

- konkretiserar och tydliggör vilka områden som särskilt ska prioriteras i staden
- lyfter fram förskolans roll i det livslånga lärandet och poängterar lekens viktiga roll för utveckling och lärande
- betonar arbetet med språk och kommunikation för att stödja barnens språkliga och kommunikativa utveckling och inläring, så att barnen kan förberedas inför skolans och samhällets krav i framtiden
- framhåller det viktiga i att kunskap ständigt måste erövrats, analyseras, värderas och omvärderas
- pekar på olikhet som tillgång i det pedagogiska arbetet och att barn som behöver mer hjälp och stöd ska få det

Under rubriken *De nödvändiga redskapen* sid 5 framgår hur viktiga förskolans olika arbetsformer och förhållningssätt är för att utveckla och ge barnen det optimala under sin förskolevistelse. Genom den pedagogiska dokumentationen synliggörs arbetet och lärandet i förskolan.

Föräldrar får aktivt följa sina barn i förskolan genom att regelbundna utvecklingssamtal förs med personal och att individuella utvecklingsplaner finns. Därmed sker kvalitetsutveckling och kvalitetskontroll kontinuerligt.

Alla som arbetar inom förskolan har ett ansvar för att utveckla verksamheten. Arbetslaget ansvarar för genomförandet av den pedagogiska verksamheten. Personal med hög kompetens är en förutsättning för att förskoleplanen ska förverkligas. Det krävs kontinuerlig fortbildning för att pedagogerna ska kunna förverkliga denna plan. Förskollärarna har ett särskilt ansvar för planering, genomförande och uppföljning av den pedagogiska verksamheten. I skolutvecklingsavtalet finns reglerad tid för planering, uppföljning och dokumentation. För att arbeta efter förskoleplanen är det nödvändigt att denna planeringstid kan schemaläggas och användas till planering utan

att denna planeringstid kan schemaläggas och användas till planering utan att barngrupp och övrig personal blir lidande.

Det är viktigt att stödet till de pedagogiska ledarna i förskolan utvecklas på samma villkor som stödet till grund- och gymnasieskolan, (sid 6 – *Pedagogiskt ledarskap*).

Stadens kvalitetssystem är en hjälp för personalen att nå sina mål och att engagera föräldrar i arbetet med barnen.

Förvaltningen stödjer *personalens* synpunkter i remissvaret och anser att synpunkterna bör om möjligt komplettera den slutliga förskoleplanen. Förvaltningen anser dessutom under rubriken *Barn med svenska som andraspråk*, sid 4 styckets sista mening, att uttryckssättet ”majoritetssamhället” bör förtydligas och preciseras.

Förvaltningen har stor respekt för *föräldrarnas* oro över vad personalen orkar och kan med. Förvaltningen avser därför att följa upp vad som sker inom de olika resultatenheter. Diskussionen om professionalism har redan påbörjats med personalen i förskolan.

Förvaltningen vill framhålla att det är viktigt och värdefullt att nästa förskoleplan och skolplan vävs ihop eftersom förskolan är en del av det livslånga lärandet. Förskolan och skolan har tillsammans med föräldrarna ett gemensamt ansvar att ge barnen en så gynnsam utveckling som möjligt.

Katarina-Sofia stadsdelsnämnd beslöt den 25 oktober 2001 följande.

Nämnden godkände förvaltningens förslag. Tjänsteutlåtandet utgör svar på kommunstyrelsens remiss.

Reservation anfördes av *Ann Mari Engel* (v), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av *Patrik Holmberg* (kd), bilaga 1.

Katarina-Sofia stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 10 oktober 2001 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Det är glädjande att en förskoleplan nu förverkligas i Stockholm – en plan som är förenlig med läroplanen för förskolan.

Mycket av det som är föreslaget i planen finns redan inarbetat i Katarina-Sofia stadsdelsnämnds förskoleverksamhet. Sedan ett par år tillbaka har språk och kommunikation varit prioriterade områden. Ett aktivt undersökande arbetssätt har efterstävats och tillämpas redan mer eller mindre, i såväl förskolan som skolan. All personal i förskolan har redan idag pedagogisk handledning. Satsningar har gjorts på den yttre och inre miljön i förskolan och nya satsningar planeras fortlöpande.

I planen nämns att flickor och pojkar ska ha samma möjligheter att pröva och utveckla sina förmågor och intressen oavsett funktionshinder, religion och etnisk bakgrund. Enligt förvaltningens mening borde jämställdhetsperspektivet lyftas fram mer i planen och ingå i det dagliga arbetet med barnen.

Det är positivt att öka andelen förskollärare men förvaltningen saknar skrivning om utvecklingsmöjligheter för barnskötare och övrig personal inom förskolan. Arbetslaget måste ses som en helhet där allas insatser är nödvändiga för att verksamheten ska fungera.

Det går inte att särskilja lek, lärande och kreativitet enligt förvaltningens mening. Barnen lär sig nya färdigheter ständigt och jämt. En del i lärandet är att dokumentera barns lärande och utveckling som sker i de vardagliga aktiviteterna. Dokumentationen möjliggör föräldrars delaktighet och inflytande i verksamheten.

I planen betonas kontinuerligt individens utveckling men man får inte glömma bort gruppen som en resurs. Det är i samspel och interaktion med andra barn som färdigheter tränas. Det borde lyftas fram i förskoleplanen, enligt förvaltningens uppfattning, att förskoleplanen är bra och innehållet rimmar väl överens med den färdriktning som redan nu gäller för förskolan i Katarina-Sofia. Nästa steg blir att diskutera den ute i verksamheterna i dialog med personal och föräldrar. Varje enhet måste fråga sig vad intentionerna i planen innebär och hur de ska kunna omsättas i den dagliga verksamheten.

Enligt förvaltningens mening är det en förutsättning för en fortsatt utveckling i förskolan att barngrupperna inte blir större än de är idag.

För att förverkliga förskoleplanens intentioner krävs tid för reflektion, dokumentation och planering. Resurstilldelningen till förskolan kommer därför att bli avgörande för i vilken takt förskoleplanen kan förverkligas.

Kista stadsdelsnämnd beslöt den 23 oktober 2001 att anta förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen och översända den till kommunstyrelsen.

Reservation anfördes av *Mirja Särkiniemi m fl (s)*, *Gunilla Bhur m fl (v)* och *Tomas Beer (mp)*, bilaga 1.

Kista stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande har i huvudsak följande lydelse.

Sammanfattning

Förslaget till förskoleplan mottogs positivt av de remissinstanser som inkom med synpunkter. Framför allt genom att förskoleplanen väl överensstämmer med läroplanen för förskolan Lpfö98.

De av staden prioriterade områdena för förskolans del inriktas bl.a. på barns språkutveckling, vilket stämmer helt med VP och BUFs intentioner genom Kista språkprogram. Ett mångkulturellt arbetssätt ska gälla i hela staden, genom en

gram. Ett mångkulturellt arbetssätt ska gälla i hela staden, genom en integration av kulturer, idéer, tankar och aktiviteter. Förskolan ska lyfta fram mångfalden genom att likheter och olikheter bidrar till att barn kan upptäcka olika perspektiv, som stärker identiteten och självkänsla, samt förståelsen för andra, som en plattform för fortsatt utveckling och lärande.

I en bra förskola för alla barn, oberoende av vilken inriktning förskolan har, så skall dess innehåll och pedagogiska förhållningsätt leda till att barn mår bra, har roligt, lär och utvecklas i riktning mot de mål styrdokumentet för förskolan förordar.

Det är nödvändigt bl.a. med fokus på förskoleplanens intentionen att andelen förskollärare ökar. De allt större svårigheterna med att rekrytera förskollärare är ett allvarligt problem för förskolans kvalitet och för möjligheterna att uppnå målen i läroplanen och förskoleplanen.

Framtidens värdebärare

Förskolan skall genomsyras av ett demokratiskt förhållningsätt, såväl i arbetsformer som i omsorg, fostran och lärande. *Genom att barnen får vara med och fatta beslut tillsammans med andra, lär de sig att samarbeta, reflektera, kompromissa och respektera varandra. Detta bidrar till en förståelse för andra, vilket är viktigt i ett demokratiskt samhälle.

Ordet värdebärare är ett "nytt" positivt begrepp. Det tydliggör vikten av ett medvetet demokratiskt arbetsätt inom förskolan tillsammans med barnen. Samtliga medarbetare inom förskolan har ett eget ansvar för att varje barn får uppmuntran i att utveckla inlevelseförmåga och medkänsla samt grundläggande värderingar, genom medverkan i "barnmöten" där reella påverkans och inflytande möjligheter ska finnas. Förskolecheferna har ett ansvar för att attityder och värderingar kopplade till värdegrunden i läroplanen för förskolan, diskuteras och hålls levande inom verksamheten. Pedagogens ansvar, värdegrundsdiskussioner, syftet och hur, har förtydligats i texten.

Lustfyllt lärande

Lek, lärande och kreativitet utgör en helhet. Vardagen i förskolan, omsorgen, glädjen och förståelsen utgör basen för lärande. I leken utvecklar barn kommunikativ- och social kompetens och empatisk förmåga. *Pedagogens roll, betydelse och ansvar för dessa genom lek och social samvaro utvecklingsbara förmågor, behöver lyftas fram och belysas, genom ett mer metodiskt och aktivt arbete med barns emotionella utveckling ex. via EQ. Ett medvetet bruk av leken för att främja varje barns utveckling och lärande skall präglade verksamheterna i förskolan.

*Pedagogens ansvar och roll har förtydligats mer i texten.

Rum för lärande

Förskolans psykosociala miljö skall präglas av kontinuitet i verksamheten, ett professionellt förhållningssätt där omsorg och pedagogik bildar en helhet. Förhållningssätten mellan pedagoger och barn mellan barn och barn skall vara sådant att ett klimat av trygghet och tillit till sig själva skapas.

*Det är av största vikt att även förhållningssättet mellan pedagog och pedagog, pedagog och förälder ska vara av en sådan karaktär att klimatet på förskolorna gynnar barnens trygghet och att tillit skapas.

*Saknas helt i texten, är grundläggande.

Förskolan och grundskolan

Vid övergången från förskola till skola skall överlämnandet innefatta vad förskolan har arbetat med, barnets behov och kompetens. Dokumentation är här av avgörande betydelse.

*Alla föräldrar har rätt att delta vid överlämningssamtalen mellan förskola och skola. Förskolan skall medverka i barnens fostran men inte ta över föräldras ansvar.

Föräldrarna har inflytandet över och bestämmer om vad som skall överlämnas både muntligt och i dokumenterad form från förskolan vid övergången till skolan.

Sekretessen mellan de olika verksamheterna bryts endast av föräldrarnas godkännande.

*Det som saknas helt i denna text kring överlämnandet förskola- skola är föräldraperspektivet.

Olikhet som tillgång

Olikheterna är en tillgång i det pedagogiska arbetet. Barn som behöver mer hjälp och stöd i sin utveckling än andra, *skall garanteras extra stöd och hjälp. Insatserna skall sättas in så tidigt som möjligt och därigenom förebygga större problem i högre åldrar. Detta skall ske i dialog och samverkan med föräldrarna, och utformas så att det på bästa sätt stärker barnet och främjar integrationen i gruppen.

*Svag skrivning i förslagstexten förslaget ovan är mer ”väsasat” och tydligt, bl.a. garanteras stöd, tidiga insatser med syftet att förebygga större problem i högre åldrar.

Pedagogiskt ledarskap

En kvalitativ utveckling av förskolan kräver ett pedagogiskt ledarskap, som skapar förutsättningar för och stimulerar den pedagogiska verksamheten mot uppställda mål.

*Det är förskolechefens huvuduppgift att leda förskolans verksamhet så att målen i läroplanen och övriga styrdokument nås. Förskolechefens ledarskap är av stor betydelse för att hålla en hög kvalitet i verksamheten. Förskolechefen bär ansvaret för utvecklingen inom förskolan.

* Texten mycket otydlig och luddig, begreppet ”pedagogiska ledare” kan tolkas på många sätt. Förskolechefen är verksamhets ansvarig, och därigenom pedagogiskt ansvarig. Likväl som rektor är pedagogiskt ansvarig för skolan.

Kungsholmens stadsdelsnämnd beslöt den 25 oktober 2001 att överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som sitt svar på remissen.

Reservation anfördes av *Jari Visshed m fl* (s) till förmån för förvaltningens förslag.

Reservation anfördes av *Herman Gatica* (v), bilaga 1.

Reservation anfördes av *Birgitta Waller* (mp), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av *Jari Wisshed m.fl.* (s), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av *Mats Rosen* (kd), bilaga 1.

Kungsholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 11 oktober 2001 har i huvudsak följande lydelse.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för barn och ungdom i samråd med Kungsholmens förskolerektorer.

Bakgrund

Utbildningsförvaltningen fick i samband med att skolplanen fastställdes i uppdrag att utarbeta en motsvarande plan avseende förskolan. Förskoleplanen är utarbetad av grundskoleavdelningen i samarbete med en referensgrupp bestående av representanter från stadsdelsförvaltningarna.

Förvaltningens synpunkter

Förskoleplanen är efter en inledning indelad i tre avdelningar. Dessa är Förskolans roll i det livslånga lärandet, Mångfaldens rikedom (med tre prioriterade områden) samt De nödvändiga redskapen.

Inledningsvis beskrivs förskoleplanen att tillsammans med skolplanen utgöra en helhet där förskoleplanen är det första steget i utbildningssystemet. Det är en positiv beskrivning som också följer förskolans läroplan och dess intentioner. Man poängterar

också, vilket är bra, att förskolan ska medverka i barns fostran men däremot inte överta föräldrarnas ansvar.

Under avsnittet "Förskolans roll i det livslånga lärandet" betonar man det lustfyllda lärandet. Det är viktigt att den formen av pedagogik betonas då undersökningar visar att förskolepedagogiken i form av lek, omsorg och skapande, ett temainriktat arbetssätt och barnens eget utforskande även bör få genomslag i skolan.

Förskoleplanen tar upp tre prioriterade områden varav "Språk och kommunikation" är det första. Det är en riktig prioritering eftersom språket är grunden för socialisationsprocess och kunskapsinhämtning. Förskoleplanens andra prioriterade område är förmågan att söka och värdera kunskap, som pekar på vikten av att lära sig arbeta utforskande utifrån sina egna intressen och förmågan att värdera kunskap, vilket blir allt viktigare i dagens informationssamhälle. Det tredje området som prioriteras kallas "Olikhet som tillgång". Det är bra och nödvändigt i ett mångkulturellt samhälle. Det är också viktigt att man betonar att barn som i sin utveckling behöver mer stöd också ska få det.

Under den sista avdelningen, "De nödvändiga redskapen", finns ett antal avsnitt med underrubriker. Ett av dem tar upp rummets utformning med avseende på lärande och utveckling vilket är positivt. Ett annat tar upp vikten av dokumentation, någonting som redan i dag görs och som kan och bör utvecklas. "Personal med hög kompetens" och "Pedagogiskt ledarskap" heter två områden. Båda är viktiga förutsättningar för en kvalitativt hög förskoleverksamhet. Under rubriken "Valfrihet" skriver man att det ska finnas både kommunalt och enskilt drivna förskolor, vilket är bra och nödvändigt för att kunna ge ett varierat utbud av förskolor.

Förvaltningen anser att förskoleplanen ger bra förutsättningar och en positiv och tilltalande bild av förskoleverksamheten. Det bör dock påpekas att flera av planens områden som dokumentation, kompetenshöjning, rum för lärande m.fl. ställer krav på ytterligare resurser till förskolan.

Liljeholmens stadsdelsnämnd beslöt den 8 oktober 2001 att stadsdelsnämnden godkänner förvaltningens förslag till svar på remiss angående förskoleplan för Stockholms stad.

Reservation anfördes av *Ann-Marie Strömberg m fl* (v), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av *Magnus Hellström m.fl.* (m) och *Malin Eriksson* (fp), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av *Ann-Marie Strömberg m fl* (v), bilaga 1.

Liljeholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 18 oktober 2001 har i huvudsak följande lydelse.

Enheternas synpunkter

Innehållet i förskoleplanen är bra och förtydligar de nationellt ställda målen i förskolans läroplan med det specifika som gäller för Stockholm.

Förslaget till förskoleplan väcker dock frågor som: finns det resurser för handledning, tid för dokumentation och tillgång till kompetent personal?

Förvaltningens synpunkter och förslag

Liljeholmens stadsdelsförvaltning anser att förslaget till förskoleplan i stort är bra och ansluter väl till den nya läroplanen för förskolan. Förvaltningen instämmer i de synpunkter som inkommit från Liljeholmens förskoleenheter, gällande att tillräckliga resurser främst i form av personal och pedagogisk kompetens är en förutsättning för att uppfylla förskoleplanens inriktning och mål. En god arbetsmiljö är i sin tur en förutsättning för att kunna behålla och rekrytera välutbildad personal. Det från i år nya läraravtalet innebär att en fortsatt löneutveckling ställer krav på ökade resurser till förskolan, där en ytterligare ökning av barngruppernas storlek inte är en framkomlig väg för att öka förskolans pedagogiska kvalitet.

Det är positivt att staden har avsatt resurser för att förankra förskoleplanen ute i verksamheten under år 2002. Alla anställda inom förskolan i Stockholm kommer att få information och utbildning kring förskoleplanen. I Liljeholmens verksamhetsplan för år 2002 har generella åtagande formulerats utifrån målet att ge alla anställda kompetensutveckling kring förskoleplanen och att se till att alla föräldrar ska känna till stadens mål och den egna förskolans åtaganden utifrån förskoleplanen.

Maria-Gamla stans stadsdelsnämnd beslöt den 8 november 2001 följande.

Nämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande 2001-10-22 som svar på remissen från kommunstyrelsen.

Reservation anfördes av *Tove Frimodt m fl* (s) och *Pelle Börjesson m fl* (v), bilaga 1.

Reservation anfördes av *Gerard Rikken* (mp), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av *Torbjörn Andring* (kd), bilaga 1.

Maria-Gamla stans stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 22 oktober 2001 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningens synpunkter

I planens *Inledning* beskrivs bland annat förskolans uppgift att ge goda förutsättningar för lärande. Det vore önskvärt att tydligare, inte minst layoutmässigt, lyfta fram att det avser ett *lustfyllt lärande*, då detta begrepp definieras först längre ned, i avdelningen *Förskolans roll i det livslånga lärandet*.

Förskoleplanen lyckas mycket väl uttrycka vad som avses med lustfyllt lärande.

Denna pedagogik och förmåga att stödja barnets självtillit, nyfikenhet och lust att lära och utforska sin omvärld är något att värna om på barnets väg mot ett livslångt lärande.

Förvaltningen finner att *Inledningens* avsnitt om "Framtidens värdebärare" på ett föredömligt sätt lyckas lyfta fram det demokratiska förhållningssätt som ska prägla hela förskolans verksamhet och därigenom även förmedlas till barnen. Det är också bra, att det klart utsägs att förskolan ska medverka i barnens fostran, men inte överta föräldrars ansvar.

Det första, av de tre prioriterade områden som förskoleplanen tar upp i avdelningen *Mångfaldens rikedom*, är "Språk och Kommunikation", en prioritering även förvaltningen anser angelägen. I avsnittet om "Språk" tas upp att "barns språkutveckling skall regelbundet analyseras och dokumenteras".

Ett annat prioriterat område som tas upp är "Söka och värdera kunskap". I denna förs bedömningen fram, att det är av vikt att fokusera på hur barn lär och att skapa tillit hos barnet för den egna förmågan att lära.

Båda dessa insatser och den ambition som de ger uttryck för, kräver dock ökade resurser både personellt och utbildningsmässigt jämfört med situationen i dagens förskola. Dels för att kunna genomföra regelbundna individuella observationer och analysera dem, dels för att hinna dokumentera dem.

Till fullo genomförda skulle dessa observationer kunna leda till kunskap om det individuella barnets inlärningsmönster. En viktig kunskap, som om den följer med barnet vid övergång till skolan, kan resultera i varaktiga vinster för barnet och påverka skolans undervisningsformer.

Även det tredje prioriterade området, "Olikhet som tillgång", bedömer förvaltningen som en angelägen prioritering och finner det positivt att planen även lyfter fram, att de barn som behöver mer hjälp och stöd i sin utveckling än andra skall få det. Avdelningen *De nödvändiga redskapen* tas i avsnittet "Förskolan och grundskolan" upp, att vid övergång från förskola till skola ska överlämnandet innefatta vad förskolan arbetat med, barnets behov och kompetens. Om detta innebär genomgång och dokumentation avseende varje individuellt barn, är det en stor förändring i förhållande till dagens situation, då ett överlämnande i denna form endast görs i förhållande till barn med särskilda behov.

Det anges att dokumentationen är av avgörande betydelse. Som tidigare nämnts, innebär en sådan vidareutveckling av dokumentation av de individuella barnen, att ökade resurser för ett genomförande krävs.

En viktig aspekt som helt saknas i detta avsnitt är föräldraperspektivet och den tillåtelse av föräldrarna som krävs för att kunna lämna ut uppgifter om barnet.

När det gäller stödet till de pedagogiska ledarna i avsnittet "Pedagogiskt ledarskap" finner förvaltningen att det är oklart vad som egentligen avses. Det gäller dels innebörden av skrivningen och dels termen pedagogisk ledare, som lämnar utrymme för flera olika tolkningar.

Sammanfattningsvis kan sägas att förvaltningen finner det positivt att det utarbetats en plan även för förskolan. Planen stämmer väl överens med de mål som fastställts i förskolans läroplan. Däremot kommer ett genomförande av planen att medföra behov av ytterligare resurser.

Norrmalms stadsdelsnämnd beslutade den 13 december 1999 att som sitt yttrande i huvudsak instämma i förvaltningens förslag samt att anföra följande.

Vi anser att detta förslag till förskoleplan väl överensstämmer med den nationella förskoleplanen. Detta till stor fördel för detta förslag jämfört med den olyckliga skolplanen för Stockholm som på viktiga punkter skiljer sig från den nationella skolplanen. Därmed anser vi *inte* att detta förslag egentligen riskerar skapa oklarhet om hur den kan bedömas i förhållande till den nationella förskoleplanen.

De förslag till åtaganden från föräldraråd och förskolepersonal som finns presenterat i ärendet tycker vi i flera fall är intressanta och viktiga och något som eventuellt bör inarbetas i de åtaganden som formuleras på olika nivåer i kommunen."

Reservation anfördes av *Jan Valeskog m fl* (s) med instämmande av *Hans Enroth* (v), bilaga 1.

Reservation anfördes av *Åke Askensten* (mp), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av *Anders Broberg* (kd), bilaga 1.

Norrmalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 21 februari 2000 har i huvudsak följande lydelse.

Inkomna synpunkter

Synpunkter och kommentarer från ett föräldraråd uttrycker att

- ? planen saknar nyckeltal för barngruppernas sammansättning och storlek
- ? planen saknar nyckeltal för hur många barn i förhållande till antalet pedagoger det bör vara i en barngrupp
- ? planen saknar nyckeltal för hur stor kvadratmeteryta / barn som rekommenderas

Synpunkter och kommentarer från förskolepersonal uttrycker att det är önskvärt att förskoleplanen

- ? betonar vikten av föräldrarnas inflytande
- ? betonar att förskolan skall verka för öppenhet och för ett gott samarbete med föräldrarna
- ? betonar lekens betydelse för barnets sociala och känslomässiga utveckling
- ? betonar att ”stödet för barn med behov av särskilt behov bör utformas så att det befrämjar integration i gruppen. Stödet skall utformas i samråd med föräldrarna”.
- ? betona vikten av att överlämnandet från förskolan till skolan måste fungera så att det gynnar barnet
- ? förtydligar ”Andelen förskollärare skall öka”
- ? betonar att arbetslagets kompetens och professionalism har en avgörande betydelse för förskolans kvalitet
- ? kommenterar barn, datorer och IT i avsnittet ”Språk och kommunikation”
- ? beaktar att resurserna är otillräckliga för att garantera modersmålsstödet
- ? beaktar att det är brist på utbildade förskollärare vilket påverkar kontinuiteten och kvaliteten negativt

De förslag på nyckeltal som inkommit från ett föräldraråd skulle kunna ingå i de generella åtagandena. Övriga synpunkter som inkommit är i linje med den nationella läroplanens riktlinjer och kan således ingå i enhetsspecifika åtaganden om förskoleenheten så anser.

Förvaltningens synpunkter och ställningstagande

I den nationella läroplanen formuleras förskolans värdegrund, uppdrag samt mål och riktlinjer. Läroplanen anger dock inte hur målen skall uppnås. Huvudmannen ansvarar för att förskolan ges förutsättningar att uppfylla läroplanens mål (Lpfö 98).

En kommunal läroplan bör således redogöra för vilka generella förutsättningar som ges stadens förskolor samt om en speciell eller generell pedagogisk inriktning skall gälla. På detta sätt ger planen ramen för stadsdelarnas och enheternas åtaganden.

Förvaltningen anser att det remitterade förslaget till förskoleplan för Stockholms stad inte uppfyller dessa premisser.

Den nationella läroplanens grundläggande värden, uppdrag, mål och riktlinjer är väl förankrade inom stadsdelens förskolor. Den nationella läroplanen tillsammans med stadsdelens kvalitetssystem ger förskolorna förutsättningar att utforma den egna verksamhetsprofilen och det pedagogiska innehållet så att det finns utrymme för mångfald som i sin tur ger föräldrarna möjligheten att göra medvetna val.

Enheterna redovisar i sina lokala verksamhetsplaner för hur läroplanens intentioner förverkligas, konkretiseras och utvecklas. Norrmalms kvalitetssystem som omfattar både styr- och uppföljningsprocesserna gör det möjligt för förvaltningen och nämnden att styra, stödja och följa upp förskolornas verksamhet både med tanke på den nationella läroplanens intentioner, stadens inriktningsmål och stadsdelens generella åtaganden.

Stockholms integrerade ledningssystem gör det möjligt både för staden och stadsdelen att ange prioriterade områden för den kommunala förskolan.

Förvaltningen anser att den nationella förskoleplanen tillsammans med stadens integrerade ledningssystem och stadsdelens kvalitetssystem är väl fungerande verktyg för att uppnå de syften som anges i det remitterade förslaget. En förskoleplan utöver det nationella dokumentet och den av staden redan fastställda arbetsordningen skulle skapa oklarhet om hur den remitterade förskoleplanen förhåller sig till den nationella läroplanen och stadens styrning i övrigt.

Rinkeby stadsdelsnämnd beslöt den 15 november 2001 att överlämna och återopa förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av *Abebe Hailu* (s) och *Ann-Margrethe Livh* (v), bilaga 1.

Rinkeby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 12 oktober 2001 har i huvudsak följande lydelse.

Ärendets beredning

Remissen angående Förskoleplan för Stockholms stad har diskuterats i förskoleverksamhetens ledningsgrupp. En representant för Rinkeby stadsdelsförvaltning har ingått i den referensgrupp som varit knuten till grundskoleavdelningen vid utarbetandet av förskoleplanen.

Bakgrund

Stadsdelsnämnden har beretts tillfälle att yttra sig om remissen om förskoleplanen. Denna har utarbetats av grundskoleavdelningen i samarbete med en referensgrupp med representanter från stadsdelsförvaltningarna.

Förskoleplanens tankegångar bygger på aktuell forskning och kunskap om barns lärande och utveckling vilka finns formulerade i Läroplan för förskolan. Förskoleplanen prioriterar vissa områden som är i enlighet med den politiska viljan i staden. Stockholms skolplan och förskoleplanen är länkade till varandra och skall ses som en helhet där förskolan är det första steget i utbildningssystemet.

Förskoleplanen lyfter fram de särdrag som är utmärkande för Stockholm i egenskap av storstad. Förskolan skall ge barnen redskap som gör dem rustade för en uppväxt i denna föränderliga miljö. Ett viktigt avsnitt om mångfaldens rikedom behandlar språk och kommunikation samt olikhet som en tillgång i det pedagogiska arbetet. Dessa båda frågor är av väsentlig betydelse för stadsdelens förskolor och styrker det arbets- och förhållningssätt som är under utveckling där. Stadsdelsnämndens uppfattning är således att förskoleplanens idéinnehåll stämmer väl överens med de grundtankar som stadsdelens förskolor baserar sin verksamhet på.

De nödvändiga redskap som beskrivs vara av stor betydelse för att god kvalitet skall uppnås i verksamheten saknar dock en viktig beståndsdel, nämligen barngruppernas sammansättning. Aktuella forskningsresultat visar på att barngruppens sammansättning har lika stor betydelse för den pedagogiska kvaliteten som personalens kompetens. Staden bör därför ange policy beträffande vilka krav som bör ställas vad gäller ålders- och könsfördelning i barngrupperna. För att barngruppen skall kunna fungera som ”den andra pedagogen” krävs stor insikt och medvetenhet om hur förutsättningar för lärande och utvecklande skapas för samtliga barn. Stadsdelsnämndens åsikt är att förskoleplanen bör kompletteras med ett avsnitt som tar upp denna kvalitetsfaktor.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslöt den 18 december 2001 följande.

Stadsdelsnämnden överlämnar och åberopar förvaltningens tjänsteutlåtande som sitt remissvar till kommunstyrelsen.

Reservation anfördes av *Maria Hannäs m fl* (v) och *Monika Lindh m fl* (s), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av *Ewa Samuelsson* (kd), bilaga 1.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 15 november 2001 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningens synpunkter redovisas under de rubriker som finns i förslaget till förskoleplan

Planen är uppdelad i tre huvudrubriker : "Förskolans roll i det livslånga lärande", "Mångfaldens rikedom", och "De nödvändiga redskapen".

Förskolans roll i det livslånga lärandet

Under detta avsnitt lyfts det lustfyllda i lärandet fram. Det utforskande arbetssätt som beskrivs är viktigt att betona och vidareutveckla. Synen på barnet som kompetent, nyfiskt, kreativt och med lust att lära, är ett viktigt förhållningssätt, som förvaltningen ställer sig mycket positiv till.

Mångfaldens rikedom

Förskoleplanen anger tre prioriterade områden "Språk och kommunikation" "Söka och värdera kunskap" och "Olikhet som tillgång"

Språk och kommunikation

Förvaltningen stödjer prioriteringsordningen, där språket sätts främst. Språket är grunden för socialisationsprocess och kunskapsinhämtning. Här kan man också lyfta fram lekens betydelse för språkutveckling och lärande.

I avsnittet poängteras att barns språkutveckling regelbundet ska analyseras och dokumenteras., Den analys av barns språkutveckling som nämns finns inte utvecklad idag. Det vore bra med exempel på hur detta skulle kunna göras på ett sätt som överensstämmer med andemeningen i förskoleplanen.

Det är en hög ambition som kommer att kräva utvecklande av speciell kompetens hos personalen.

Vidare lyfter man fram problematiken med barn som har svenska som andraspråk, och vikten av att aktivt stödja modersmålet för att även kunna utveckla andraspråket. Detta är mycket viktigt. Modern forskning visar att det är nödvändigt med ett väl utvecklat modersmål för att kunna tillgodogöra sig ytterligare ett språk.

Förvaltningen tycker det är bra att föräldrarnas roll och ansvar betonas och att föräldrarna tillsammans med förskolan lägger grunden till flerspråkighet.

Olikhet som tillgång

Förvaltningen delar uppfattningen att olikhet är en tillgång. Individuella utvecklingsplaner för alla barn ska finnas! Det behöver tas fram exempel på hur man kan arbeta med planerna. Detta kommer att ställa nya krav på pedagoger och arbetsledare. Det betonar också att barn som behöver mer hjälp och stöd i sin utveckling ska få det. Det är ett högt ställt mål och ett viktigt mål att arbeta för.

De nödvändiga redskapen

Avsnittet är indelat i följande rubriker: "Inflytande, Rum för lärande, Planering-Dokumentation, Gemensamt ansvar för barns livslånga lärande, Personal med hög kompetens, Pedagogiskt ledarskap, Valfrihet, Stadens system för kvalitetsstyrning."

Planering och dokumentation är viktigt för att kunna bedriva ett bra pedagogiskt arbete och inte minst följa upp och utvärdera de mål som sätts upp i läroplanen och förskoleplanen.

Gemensamt ansvar för barns livslånga lärande

Det är bra att helhet och kontinuitet betonas, och att förskola och hem har ett gemensamt ansvar. Stycket om förskolans och grundskolans gemensamma ansvar är viktigt. Det skulle kunna utvecklas och lyftas fram på ett tydligare sätt i förskoleplanen. *Personal med hög kompetens* är en förutsättning för att kunna bedriva en bra pedagogisk verksamhet. Här behöver staden göra större satsningar på att vidareutbilda barnskötare till förskollärare.

Det är bra att det *pedagogiska ledarskapet* inom förskolan betonas.

Valfrihet anser förvaltningen vara en självklarhet idag. Det är viktigt att det är valfrihet på lika villkor och att ansvar och resurser hänger ihop.

Stadens system för kvalitetsstyrning.

Förvaltningen ser positivt på att man kopplar samman planen med stadens kvalitetssystem så att det inte blir två parallella system.

Förvaltningen tycker att det är mycket positivt att staden har tagit fram en förskoleplan och att förskoleplanen och skolplanen är tänkt att utgöra en helhet där förskolan är det första steget i utbildningssystemet.

Förvaltningen anser att förskoleplanen ger bra förutsättningar och en positiv och tilltalande bild av förskoleverksamheten.

Förvaltningen föreslår att förskoleplanen inte bara skall vägleda utan även omfatta familjedagbarnsverksamheten och öppna förskolan.

Förvaltningen vill framhålla att det är en stor fördel om förskoleplanen och skolplanen kan ses som ett samlat dokument för att betona det livslånga lärandet och värdegrunden som gemensamma strävanden för förskola och skola.

Skärholmens stadsdelsnämnd beslöt den 29 november 2001 att godkänna förvaltningens remissvar och överlämnar det till kommunstyrelsen.

Reservation anfördes av *Margareta Johansson m.fl.* (v), *Börje Andersson m.fl.* (s) och *Urban Johansson* (mp), bilaga 1.

Skärholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 5 november 2001 har i huvudsak följande lydelse.

Ärendets beredning

Förskoleplanen har varit på remiss hos alla förskolor, stödteamet, samordnaren för förskola, skola och samordnaren för barn i behov av särskilt stöd.

Synpunkter

Här nedan följer ett sammandrag av de åsikter som framkommit

- ? I förskoleplanen står det "I leken utvecklar barn kommunikativ- och social kompetens och empatisk förmåga. När barn leker prövar de sina tankar och hypoteser, tolkar sina upplevelser och ger dem liv. Leken ger kunskap och erfarenheter, skapar mening och sammanhang." Detta är något som vi anser vara mycket viktigt. Leken skulle kunna betonas ännu mera som det förträffliga redskap den är för barns utveckling.
- ? Det är bra att barns språkutveckling är ett av de områden som prioriteras. Språkutveckling är viktig; både för de barn som har svenska som sitt första språk och för de som har svenska som sitt andraspråk. Språkutvecklingen måste ses som en del av helheten. Genom olika aktiviteter t.ex. sagoläsning, berättande och lek lär man språk. Här är samspelet i gruppen mycket viktigt.
- ? Det är viktigt att barnens språkutveckling regelbundet analyseras och dokumenteras. Vi håller med om skrivningen "en god andraspråksinläring kräver kunskap om hur denna utveckling kan analyseras och dokumenteras samt hur man planerar för ett språkutvecklande arbetssätt" samt att "kompetensen i förskolan om modersmålets roll, om andraspråksinläring och om språkutvecklande arbetssätt skall stärkas".
- ? Det är positivt att barnens modersmål nämns i förskoleplanen och att det poängteras att det är "förskolan tillsammans med föräldrarna som skall lägga grunden till flerspråkighet".
- ? Utvecklingen av social kompetens och empatisk förmåga är också viktig. Denna utveckling bör i hög grad stödjas om barnen ska "utveckla demokratiska värden" och bli "framtidens värdebärare".

- ? Med dokumentationens hjälp kan vi se barnens individuella utveckling, vad som händer i en grupp, hur våra arbetssätt fungerar. Den ger oss också hjälp att utveckla vårt arbete. Den är även ett viktigt redskap vid övergången mellan förskola, förskoleklass och grundskolan, för att tydliggöra ”den röda tråden” i barnets utveckling och lärande.
- ? Då det gäller de individuella utvecklingsplanerna är det viktigt att understryka att dessa skall var ett medel för att få en helhetsbild av barnet. Det finns en oro bland personalen i våra förskolor att de annars kan bli betygsliknande omdömen.
- ? Något som vi anser bör poängteras mer i förskoleplanen är gruppens betydelse för individen. Vikten av att alla får känna att de är en tillgång för gruppen.
- ? En del av formuleringarna i förskoleplanerna är diffusa. Det kan vara svårt att veta vad som menas med ”de speciella ”redskap som barn i en storstad i ständig förändring och utveckling behöver” Då Förskoleplanen ska vara styrande för verksamheten behövs diskussioner om vad formuleringar som denna innebär.
- ? Inställningen i förskoleplanen om att ”Förskolan skall se möjligheterna hos varje barn och utgå från att varje barn är kompetent, nyfiskt , kreativt med lust att lära” anser vi vara positiv. Det är dock viktigt att påpeka att omsorg och utveckling/stimulans bör förenas.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd beslöt den 7 november 2001 att godkänna förvaltningens förslag till svar på remiss.

Spånga-Tensta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 17 oktober 2001 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningens förslag

Förslaget till förskoleplan för Stockholms stad har sin givna grund i Läroplan för förskolan (Lpfö 98). Väsentliga delar av texten i förskoleplanen visar också stora likheter med skrivningen i läroplanen. Några områden lyfts dock särskilt fram och kommenteras här i korthet.

Under rubriken ”Mångfaldens rikedom” behandlas tre prioriterade områden: ”språk och kommunikation”, ”söka och värdera kunskap” samt ”olikhet som tillgång”. Även om allt detta också behandlas i läroplanen ger här förskoleplanen en tydligare och mer utförlig beskrivning. Det gäller inte minst området språk och kommunikation. Vad som exempelvis här skrivs om barn med svenska som andraspråk saknas nästan helt i läroplanen. På samma sätt finns en tydlig skrivning om barn som behöver mer stöd och hjälp i sin utveckling. Förskolans ansvar inom respektive område klargörs på ett bra sätt i de punktsatser som finns under respektive rubrik. Valet av prioriterade områden ställer vi oss helt bakom.

I den senare hälften av förskoleplanen redovisas ”de nödvändiga redskapen”, av vilka vi här kommenterar några.

"Rum för lärande": Här behandlas på ett bra sätt betydelsen av såväl den fysiska miljön som den psykosociala miljön. Båda dessa delar behandlas knäpphändig i läroplanen, varför detta avsnitt är angeläget.

"Gemensamt ansvar för barns livslånga lärande – förskolan och grundskolan": För att ytterligare förstärka vad som skrivs om gemensamt ansvar och helhetssyn vore det önskvärt att betydelsen av ett nära samarbete och ett ömsesidigt lärande mellan förskolans och skolans personal särskilt poängteras. Viktigt är också att texterna i skolplan och förskoleplan länkar i varandra på motsvarande sätt som läroplanerna. I sammanhanget kan sägas att vi gärna skulle ha sett en gemensam plan för stadens förskolor och skolor, för att därigenom ytterligare markera helhetssynen på kunskap, utveckling och lärande.

"Personal med hög kompetens": Vi ser uppenbara svårigheter att uppfylla detta mål mot bakgrund av nuvarande rekryteringssituation. För att öka andelen förskollärare inom snar framtid krävs därför extraordinära insatser, med nyttjande av stadens samlade resurser. En fortsatt satsning på s k bristyrkesutbildning är ett sådant exempel.

Vi vill också understryka behovet av en "medveten strategi för fortbildning och kompetensutbildning" som en förutsättning för måluppfyllelse. Förskoleplanen aktualiserar flera specifika behov av fortbildningsinsatser. Ett sådant exempel är när planen slår fast att "arbetet med barns språkutveckling skall ske utifrån en professionell analys av var barnet befinner sig i sin språkutveckling." Här anser sig personalen idag inte ha tillräcklig kompetens.

"Pedagogiskt ledarskap": Vi saknar här en mening som särskilt framhäver betydelsen av förskolechefens pedagogiska ledarskap.

"Stadens system för kvalitetsstyrning": Vi noterar med tillfredsställelse att stadens samlade kvalitetsredovisning för förskolans del särskilt skall inriktas på barns språkutveckling.

Sammanfattningsvis kan sägas att vi med dessa kommentarer ställer oss bakom förslaget till förskoleplan. Vi ser med förväntan fram emot att nu även stadens förskolor får ett måldokument som uttrycker den politiska viljan på den kommunala nivån.

Vantörs stadsdelsnämnd beslöt den 29 november 2001

- att Vantörs stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens förslag till svar på remissen.
- att paragrafen förklarades omedelbart justerad
- att därutöver anföra:

Nämnden ser positivt på att en förskoleplan utformas för Stockholm. Ambitionerna är höga för att höja kvaliteten på förskoleverksamheten. Utformningen på planer av denna sort tenderar ibland att bli alltför abstrakta. Det är därför viktigt att den kläs med ett innehåll som kan användas som ett verktyg i verksamheterna utan att vara alltför detaljerad.

Det är viktigt att satsa på den pedagogiska verksamheten och utvecklingen inom förskolan. Dessa skiljer sig dock mycket till sin utformning beroende på i vilken ålder barnen är. De små barnens främsta behov är inte desamma som de äldre barnens. Det är därför viktigt att förskoleplanen tar hänsyn till detta.

Föräldrarnas inflytande över förskoleverksamheten är viktig. Detta förutsätter också att det finns en mångfald av pedagogiska inriktningar och miljöer att välja mellan. Det är därför viktigt att staden stödjer alternativa former, familjedaghem och öppna förskolor. Staden ska också uppmuntra sina egna verksamheter att utveckla sin egensärart. En förskoleplan får därför inte bli alltför styrande i sin utformning.

En bra förskola förutsätter en personal som är engagerad, kompetent och som trivs. Möjligheterna till vidareutbildning och kompetensutveckling är en del i detta. Nämnden anser dock att staden bör vara restriktiv i tillskapandet av rättigheter för olika grupper av anställda. Idéen om kompetenskonton bör vidareutvecklas och tillämpas även inom förskolan. Behovet av kompetensutveckling är individuellt och bör därför anpassas efter den enskildes behov.

Reservation anfördes av *Py Börjeson m fl* (s) och *Per Sundgren m fl* (v), bilaga 1.

Reservation anfördes av *Lars Ahlqvist* (mp), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av *Py Börjeson m fl* (s), bilaga 1.

Vantörs stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 29 november 2001 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen är i huvudsak positiv till innehållet i förskoleplanen och delar de uppfattningar som uttrycks i förslaget till förskoleplan. De prioriterade områden som lyfts fram ligger helt i linje med vad förvaltningen anser är viktigt att prioritera, till exempel barns språkutveckling.

Förskoleplanen stämmer också väl överens med Vantörs förskolors verksamhetsidé och pedagogiska deklaration som bygger på ett antal pedagogiska ställningstaganden med utgångspunkt i läroplanen och stadens förslag till förskoleplan.

Förvaltningen vill understryka vikten av att förskolorna har de nödvändiga redskapen som anges i förskoleplanen för att uppnå de nationella målen för förskolan och föresatserna i förskoleplanen.

Inledning

Förvaltningen delar den syn på förskolans uppdrag som lyfts fram i inledningen.

Läroplanerna för förskolan och grundskolan länkar i varandra och ser på barns lärande som en obruten process. Det finns också en strävan i förskoleplanen att få en samsyn mellan förskola och grundskola. Förvaltningen anser dock att stadens skolplan och förslag till förskoleplan inte har en tillräckligt tydlig koppling till varandra. Vid en framtida revidering av planerna är det viktigt att dessa länkas samman. Planerna bör därför vara giltiga för samma tidsperiod.

Förskolans roll i det livslånga lärandet

Förvaltningen instämmer med de värderingar som lyfts fram under rubriken och att leken har stor betydelse för ett lustfyllt lärande.

Mångfaldens rikedom

Språk och kommunikation är en grundförutsättning för lärande. Alla barn har behov av att sätta ord på sina egna upplevelser och utvecklar därmed sitt ord- och begreppsförråd i samspel med andra. Språket är också ett viktigt redskap för tänkandet. Förvaltningens erfarenhet är att tidiga insatser för att stimulera barns språkutveckling är gynnsamma för barnens fortsatta utveckling och för möjligheten att nå målen i grundskolan. Detta gäller inte minst förskolebarn med annat modersmål.

De nödvändiga redskapen

För att uppnå intentionerna i förskoleplanen anges ett antal nödvändiga redskap som till exempel föräldrarnas och barnens inflytande, samarbetet mellan hemmet och förskolan, förskolemiljön, planering och dokumentation, personal med hög kompetens, pedagogiskt ledarskap, valfrihet och stadens system för kvalitetsstyrning. Förvaltningen instämmer i att detta är nödvändiga redskap för att nå målen.

Personalförsörjningen är helt avgörande för möjligheterna att nå målen och hålla en hög kvalitet. Det är främst frågan om att behålla duktig och erfaren personal, men lika viktigt är en god framförhållning för att kunna nyrekrytera. Stadens mål att höja förskollärartätheten kräver särskilda insatser på detta område. Ett bra exempel är stadens satsning på att utbilda barnskötare till förskollärare. Det vore också önskvärt att staden centralt upprättar en strategi för nyrekrytering av förskollärare. En ökad

staden centralt upprättar en strategi för nyrekrytering av förskollärare. En ökad andel förskollärare är en förutsättning för att det pedagogiska innehållet ska få en större tyngd.

Älvsjö stadsdelsnämnd beslöt den 8 november 2001 följande.

Som svar till kommunstyrelsen överlämnar och åberopar stadsdelsnämnden förvaltningens tjänsteutlåtande med följande förtydligande. Vi ställer oss bakom förvaltningens förslag till yttrande men vill skjuta de ekonomiska konsekvenserna på grund av förskoleplanen till den tidpunkt när staden lagt sin budget eller förslag med anledning härav.

Reservation anfördes av *Kåre Gustafsson m fl* (s), bilaga 1.

Reservation anfördes av *Anita Tisell* (v), bilaga 1.

Älvsjö stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 25 oktober 2001 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningens förslag

Förvaltningen är positiv till det förslag till förskoleplan som presenterats och menar att det är angeläget att staden har både en förskoleplan och en skolplan som utgår från de nationella läroplanerna.

Förvaltningen vill dock framhålla att det vore värdefullt om den i större utsträckning knyter an till uppläggningsen av den statliga läroplanen för förskolan (Lpförskola). Den är där indelad i

- 1 Förskolans värdegrund och uppdrag
- 2 Mål och riktlinjer
  - ? normer och värden
  - ? utveckling och lärande
  - ? barns inflytande
  - ? förskola och hem
  - ? samverkan med förskoleklassen, skolan och fritidshemmet

För att kunna uppfylla förskolans läroplan fullt ut är förskollärarnas tid för planering mycket viktig. Enligt lokalt kollektivavtal för skolor och förskolor i staden ska förskollärarna få minst fyra timmars planeringstid per vecka. Detta är dock fortfarande olöst eftersom det inte är praktiskt möjligt att genomföra. Det är stor skillnad på möjlighet till planering för lärare och för förskollärare i framförallt förskolan. Att alltid lägga ut mer ansvar i hopp om att duktig förskolepersonal löser det hela utan att tala om vad de istället ska dra in på är otillfredsställande.

I läroplanen (Lpfö 98) sid 8 finns skrivet om jämställdheten mellan könen. I den föreslagna förskoleplanen tycker vi inte att man lyft fram detta i tillräckligt stor omfattning. Det enda som står att läsa i förslaget sid 3 under rubriken *Framtidens Värdebärare* är; "Flickor och pojkar skall i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla sina förmågor och intressen oavsett funktionshinder, religion och etnisk bakgrund."

I den föreslagna planens avsnitt *Mångfaldens rikedom* sid 4 står att barnens språkutveckling regelbundet ska analyseras och dokumenteras, att förskolan tillsammans med föräldrarna ska lägga grunden till flerspråkighet samt att förskolans kompetens ska stärkas om modersmålet roll, andraspråksinläring och språkutvecklande arbetssätt.

I Älvsjös verksamhetsplan och budget för 2002 har vi framhållit följande;

"Att tidigt erhålla goda kunskaper i svenska språket är nyckeln till fortsatt meningsfull skolgång och framtida delaktighet i det svenska samhället. I läroplanen för förskolan finns också angivet att barn med annat modersmål än svenska ska ges möjlighet att utveckla det svenska språket. När flertalet inskrivna barn på förskolan har annat modersmål än svenska ges de få möjligheter att på naturligt sätt lära sig svenska av varandra. Eftersom Solberga-området har en stor andel invandrabarn så avsätts 0,7 mkr extra till förskolorna avseende språkträning i svenska för barn med annat modersmål.

Hemspråksstöd till förskolebarn kommer endast att beviljas efter individuell bedömning och om särskilda skäl föreligger, t.ex. ett barn med störning i sin språkutveckling."

I planens avsnitt *De nödvändiga redskapen* under rubriken *Gemensamt ansvar för barns livslånga lärande* sid 5 står; "Förskolan skall präglas av delaktighet och visa respekt för föräldrars erfarenheter. Föräldrar skall få en helhetsuppfattning om barnets förskoletid och ges möjlighet till olika former av reellt inflytande." Dessa meningar tycker vi behöver förtydligas.

Under rubriken *Personal med hög kompetens* sid 6 står; "En förutsättning för en kvalitativt bra förskola är personal med hög kompetens och professionalism. Andelen förskollärare ska öka. Fortbildning och kompetensutveckling ska vara en rättighet och en skyldighet för förskolans personal. En medveten strategi för fortbildning och kompetens-utveckling är en förutsättning för att förskolan ska kunna nå sina mål."

Vi vill i detta sammanhang framföra att vi tycker det är utmärkt att Stadsledningskontoret (PPA) fått i uppdrag att erbjuda barnskötare utbildning till förskollärare eftersom bristen på förskollärare är stor och det därmed också är svårt att höja andelen förskollärare. Vi vill dock framföra att våra resurser låses allt mer av fullmäktigebeslut såsom förskolepeng. De resurser som vi "fritt" förfogar över i stadsdelarna krymper alltmer och resurserna styrs direkt till enheterna. Kostnaderna för vidareutbildningen kan givetvis inte bäras av den enskilda förskolan och den kan inte heller bäras av förvaltningen såsom resursfördelningssystemet är utformat. Det måste därför finnas centrala pengar som täcker de kostnader som uppstår om det ska bli några barnskötare som blir förskollärare.

Avslutningsvis vill förvaltningen påpeka att de olika planer som kommunfullmäktige beslutar om i större utsträckning bör kopplas till stadens verksamhets- och budgetarbete. Detta är inte minst viktigt då flera förslag i planen kräver ytterligare resurser för att kunna genomföras. Dessutom bör planen kopplas till stadens prioriterade inriktning. Främst gäller detta den prioriterade inriktningen att kvaliteten ska höjas inom utbildning avseende kunskap och lärande, trygghet, inflytande och jämlikhet. Förvaltningen i huvudsak bakom förslaget till stadens förskoleplan.

Östermalms stadsdelsnämnd beslöt den 22 november 2001 att godkänna och överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen.

Särskilt uttalande gjordes av *Lillemor Lindberg m fl* (m), *Claes Fleming* (fp), *Jan Ulander* (kd) och *Marianne Rydberg* (sp), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av *Rolf Lindell m fl* (s), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av *Aila Erkkilä* (v), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av *Ann-Sofi Matthiesen* (mp), bilaga 1.

Östermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 30 oktober 2001 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen är i stort sett positiv till innehållet i förslaget till förskoleplan och delar de uppfattningar som förslaget uttrycker. De prioriterade områden som lyfts fram ligger i linje med förskolornas synsätt. Att förskoleplanen poängterar barnens lärande är viktigt och att behovet av förskollärare i det pedagogiska arbetet framhålls i förslaget är en logisk följd av den syn på lärande som förslaget uttrycker. Om förskolan enbart ska erbjuda omsorg blir behovet av högskoleutbildad personal inte så stort. Förvaltningen hade dock förväntat sig att förskoleplanen ännu tydligare skulle ange stadens prioriteringar och ambitionsnivå för sin förskoleverksamhet. Föreliggande förslag ger inte på ett tillräckligt tydligt sätt den utökade vägledning i förhållande till läroplanen som verksamheten förväntas få i en förskoleplan.

Nedan följer en kort genomgång med kommentarer till de olika avsnitten i förslaget

Inledning

Den viljeinriktning förslaget uttrycker, att barns lärande är en obruten process från förskola till skola, delas av förvaltningen. Kopplingen till stadens skolplan är dock otydlig. I framtiden bör förskoleplan och skolplan vara tydligt kopplade till varandra och gälla under samma tidsperiod.

Inledningen är väl mångordig. Första stycket kan omformuleras till en, högst två meningar och under rubriken "Framtidens värdebärare" räcker det om den första, och de båda sista meningarna bibehålls.

Förskolans roll i det livslånga lärandet

Förvaltningen delar synen som förslaget uttrycker att barnens lek är viktig för lärandet. Stycket kan dock kortas betydligt utan att synsättet förlorar i betydelse.

Mångfaldens rikedom

Detta är förslagets centrala del och förvaltningen delar förslagets syn på språkets vikt och den vidare synen på kommunikativ förmåga. I en stad som Stockholm med dess mångfald är kommunikativ förmåga mycket viktig. Att se olikheten som en tillgång är också viktigt ur ett demokratiskt perspektiv. För den fortsatta inläringen i grundskolan är också ett fungerande språk en grundförutsättning. Även här kan texten kortas en del då upprepningar förekommer. Viktigt är också att framhålla, som förslaget gör, att barn i behov av särskilt stöd ska få detta, vilket anges särskilt i skollagen kap 2a §3 3:e stycket.

De nödvändiga redskapen

För att nå målen i läroplanen och förskoleplanen anges ett antal nöd-vändiga redskap, bl a inflytande för barn och föräldrar, en ändamålsenlig miljö i förskolan och personal med hög kompetens. Viktiga redskap är dessutom fungerande arbetssätt gällande dokumentation och planering av verksamheten. Någon rubrik motsvarande Skolplanens "Övriga utvecklingsområden för höjd kvalitet i skolan" finns inte i föreliggande förslag. Förvaltningen anser att förutsättningarna för verksamheterna att höja kvaliteten och nå målen i förskoleplanen bör tydliggöras.

Förvaltningens förslag

Förvaltningen föreslår att nämnden godkänner förvaltningens svar på remissen om förskoleplan.

Förskolan 44:an har inkommit med följande yttrande.

Förskoleplan

Remissvar ifrån nedanstående personer på Förskolan 44:an

Förskolans roll i det livslånga lärandet sid 3

Förskolans skall se möjligheterna hos varje barn. ...

Med de stora barngrupper som dessutom innehåller många barn i låg ålder är det svårt att hinna med alla barn så som man skulle vilja.

Språk och Kommunikation sid 4

? *Barn skall ges möjlighet att få ta del av samhällets kulturutbud.*

Med de stora barngrupperna och den ekonomi som den enskilda förskolan får man prioritera och det blir oftast inte detta som är det primära.

? Barns språkutveckling skall regelbundet analyseras och dokumenteras

All personal behöver utbildning i dokumentation samt tillgång till dator och datautbildning för att detta skall kunna genomföras tillfredställande.

Planering och dokumentation sid 5

Verksamheten skall planeras, dokumenteras, utvärderas och utvecklas i förhållande till sina mål.

För att detta skall kunna fungera skall den enskilda planeringstiden för förskollärare inte bara finnas på pappret utan också i verkligheten. Vidare skall det finnas vikarier att sättas in om behov finns.

Det är också viktigt att barnskötarna har motsvarande möjlighet till planeringstid! De skall ju göra samma arbetsuppgifter som förskollärarna och behöver alltså också enskild planeringstid.

Ni gör ett viktigt ställningstagande här s3: "De erfarenheter barnen gör i förskolan påverkar deras föreställningar..." Ni erkänner och tillskriver förskolan en viktig roll för barnets hela självuppfattning. Det är bra. Förskolan får därmed inte ge barnen erfarenheter i att inte hinnas med, att inte få utrymme, att uppleva stressade vuxna, för

mycket och för tidig självständighetsträning pga att vuxna inte ser, eller hör rop på hjälp tex i konflikter. Detta är förskolan i dag, och detta måste ni ta till er.

Bra att betona vikten av lärande i samspel med andra. Mycket forskning visar på att lära i grupp stimulerar både tal och tänkande.

Mångfaldens rikedom s4

Språk och kommunikation: Definition av "kultur" önskas. Att ta del av samhällets kulturutbud kostar ofta. Är ni beredda på det? Är det vårt ansvar i förskolan?

Språk: Om alla ska tillgodose i sin språkutveckling krävs framför allt mindre barngrupper så att pedagogerna hinner med alla barn. Att aktivt stödja i någon form kräver observation, diskussionstid, planeringstid och möjlighet att arbeta konkret med barnen. Att vi ska prioritera språkutveckling är Ok men har ni tänkt på vad vi då ska prioritera mindre? Prioritera framför vad, alltså?

Finns det givna ramar hur ni tänker att barns språkutveckling ska analyseras och dokumenteras?(som i skolan) Eller kan det ingå i barnens individuella handlingsplan?

Barn med svenska som andraspråk: Bra att ytterligare en gång ta till vara på forskningen. Modersmålstöd är mycket viktigt till de barn som har svenska som andraspråk. Därför måste hanteringen kring modersmålsstöd underlättas och resurser finnas tillräckligt...ja, annars går det ju inte att följa detta... Pengar till resurstöd för dessa barn måste finnas! Den "professionella analysen" utgör vad då? Skall resurser finnas på förvaltningarna för detta? Det, krävs kunskaper skriver ni, och därmed måste mycket fortbildning bekostas av er naturligtvis. Vi har inte pengar till en sådan omfattande kompetenshöjning som ni kräver.

Söka och värdera kunskap: Mycket bra formulerat! Genom att arbeta i små grupper får barnen möjlighet att söka svar på egna frågor, och skapa tillit till den egna förmågan. Med stora barngrupper går det tyvärr inte att arbeta i små grupper. En liten grupp i förskolan i dag är ca 6 barn, vilket för små barn är för många.

Det krävs också mycket planeringsmöjligheter och utvärderingstid för pedagogerna. Detta har vi alla i våra avtal, men tyvärr inverkar detta mycket negativt på personaltätheten. På för- och eftermiddagar är många förskolor tvungna att ha låg personaltäthet för att kunna få ut den barnfria tiden för varje pedagog. Detta är inte förenligt med barnsäkerheten, vi kan inte stå för den längre. Detta måste ni fundera allvarligt kring.

"...arbetssätt där barn möter vuxna som ger både möjlighet och utmaningar skall prägla förskolan" Oj, ni anar inte hur gärna vi vill, men vi måste tyvärr alldeles för ofta säga "nej, tyvärr det går inte" till barnen som vill pröva sina idéer. Pga. ..ja ni vet, vi har 20 andra barn som också vill pröva sina idéer och man måste ständigt prioritera. ..

Olikhet som tillgång: "Barn som behöver mer hjälp och stöd i sin utveckling än andra skall få det" Hur förenligt är det egentligen med nedskärningarna hos förvaltningarnas resursenheter? Men med detta förslag skall det med andra ord ändras så att resurstöd kan ges till alla barn som behöver? Ett förslag: med mindre barngrupper kanske inte fullt så många barn behöver resurstöd? Individuella utvecklingsplaner kräver mycket reflektionstid för pedagogerna.

De nödvändiga redskapen s5

Inflytande: ok

Rum för lärande: Era ambitioner är också våra, men material och inredning kostar. Pengar, men också mycket tid från pedagoger att ordningsställa och förändra miljön efter de behov som barngruppen har. Vad förskolan skulle behöva är en "vaktmästare"/snickare el dyl. som finns att tillgå för detta ändamål. Vi ägnar redan mycket fritid att ordningsställa miljön för barnen, tro det eller ej.

Förskolans psykosociala miljö är i dagens läge väldigt angeläget att förbättra. Kontinuitet är absolut ett måste för att uppnå denna trygghet ni talar om. Varför har många pedagoger och förskolechefer slutat inom förskolan, tror politiker? Vilka har ni frågat för att få svar, så att ni vet vad som måste göras för att komma vidare med detta? Pedagoger kan inte få tillåtas att bli utbrända. Därför måste bra personaltäthet finnas på förskolan, uppgifter av pedagogiskt slag skall utföras av pedagogerna; övriga uppgifter av administrativ personal, samt fasta vikarier måste finnas, så att barnen slipper möta nya förvirrade vikarier hela tiden.

Planering och dokumentation: Detta försöker vi så gott vi kan arbeta med. De flesta förskolor vill satsa på att utveckla arbetet med den pedagogiska dokumentationen. Har alla förskolor möjlighet att använda datorer, video, kamera osv? Problemet är dels fortbildning men också att det är ett tidskrävande arbete. Vi måste få stöd i att hitta former får hur vi ska hantera detta med den barnfria tiden.

Gemensamt ansvar för barns livslånga lärande: Vad menar ni egentligen att föräldrarna aktivt ska kunna samverka kring, och på vilket sätt ska de vara delaktiga? Menar ni något mer än samverkan kring utvecklingsplanerna? Är det samma får föräldrarna i skolan?

Förskolan och grundskolan: Skall överlämnande samtal ske kring varje barn eller finns möjlighet att prioritera? Formulera det gärna tydligare. Vi i (årskolan vill gärna ha kring alla barn, men förskolepersonalen i förskoleklasserna har ofta svårt att hinna med 27 överlämnandesamtal. Hur ska vi hantera detta?

Personal med hög kompetens: Andelen förskollärare kan inte ökas i nuläget eftersom ingen förskola har råd att betala lönerna. Prioriteringen har nu senast gått åt andra

hållet; fler barnskötare har kommit tillbaka igen. Endast pga ekonomiska skäl. Kompetensutveckling är en rättighet får oss, men det liksom fattas pengar .

Pedagogiskt ledarskap: Kan förskolecheferna i dag vara pedagogiska ledare? Mycket bra att ni funderar kring detta oerhört viktiga problem. Utan pedagogiska ledare sker ingen kvalitativ utveckling som ni så sant säger .

Valfrihet: Bra att en mångfald av utbud finns, men politiker kan inte sänka den kommunala förskolan (medvetet?) år ut och år in för att locka föräldrar till den privata förskolan och sedan ha detta som ett underlag får att lägga ner kommunala förskolor. Absurt...

Staden system för kvalitetsstyrning Ok. Detta tar dock mycket mötestid som vi redan har svårt att prioritera i.

Uppföljning- kvalitetsredovisning: ok.

Detta var våra reflektioner kring ert förslag. Rent pedagogiskt är den suverän, men ni måste ansvara för att den går att genomföra rent praktiskt också.

Föreningen Söderföräldrar har inkommit med följande yttrande.

Förskoleplan för Stockholm: Synpunkter från Föreningen SöderFöräldrar

Jämfört med nationens förskoleplan så har Stockholms ett oerhört fokus på individens lärande, språk och läs - och skrivfärdigheter, ett skolfokus. Vi saknar en bakgrundsbeskrivning som förklarar inriktningen. Hade man utgått från dagens verksamhet så hade perspektivet blivit bredare. Det livslånga levandet snarare än det livslånga lärandet. Nationens läroplan saknas uppföljningsbara mål. Exempel på mål hade kunna vara minskande köer till PBU, minskande sociala skillnader i fyraårskontrollen, färre barn i barngrupperna, en minskad bullernivå, en ökad andel av förskolor med teckenspråksstöd under samlingarna, antal resursbarn, en uppföljning av barns psykiska hälsa eller liknande.

Vi saknar reflektioner kring utåtagerande och kring depressiva barn, liksom de tankar som framförts i Barnrapporten från Stockholms Landsting, om förskolan som en miljö för att förebygga psykisk ohälsa. Aggressivitet är ett vanligt problem under förskoleåren. Graden av aggressivitet har i studier visat sig vara relativt stabil från barndom till vuxen ålder. Barn med utvecklad förmåga till empati har lättare att dämpa sina egna aggressiva impulser. I förskoleåldern behöver barnen hjälp att utveckla och anpassa sin personlighet till omgivningen. Svenska undersökningar visar att om barn går i förskola minskar risken för senare psykiska och sociala problem, förutsatt att verksamheten håller god kvalitet och att pedagogiken lämnar utrymme för initiativ

från barnen. Det är också viktigt att inte ensidigt stimulera barnens kunskapsutveckling. Förskoleprogram som syftar till att förbättra barns sociala kompetens, dvs förmågan att kunna umgås med andra och att kunna hantera 8 känslor visar på mycket positiva effekter: barnen presterade bra på kunskapsprov och blev mer nyfikna, kreativa och hade bättre kamratkontakter. Insatser under förskoleåldern ger betydligt bättre effekt än åtgärder i skollåldern.

Även jämställdhetsfrågor, som att stötta barnen i att både ta hänsyn och att ta för sig, har fått en oerhört litet utrymme i förskoleplanen, trots att det är ett oerhört komplext och viktigt område. På förskolan ska man lära sig att man finns, syns och är omtyckt. Det är särskilt viktigt för de barn som inte har god anknytning till sina föräldrar. De skattas i olika studier vara mellan 3 och 30% av barnen, beroende på kriterier. Att få ett språk är en viktig del av detta, men minst lika viktigt är att lära sig samspela med andra barn och vuxna.

Det är viktigt att förskoleplanen har ett brett politiskt stöd och inte behöver skrivas om vid ett majoritetsskifte. Det vore olyckligt om den pedagogiska inriktningen i förskoleverksamheten ska ändras vid varje maktskifte i Stadshuset eftersom verksamhet så tydligt är beroende av kontinuitet i sitt arbetssätt. En ordentlig remissrunda hos personal och föräldrar vore också på sin plats. I en enkät till förskolecheferna i Stockholm har framgått att de inte anser sig ha möjlighet att uppfylla den nationella läroplanen med dagens stora barngrupper.

RESERVATIONER M M

Utbildningsnämnden

Särskilt uttalande av Erik Nilsson m fl (s) är enligt följande.

Förslaget till förskoleplan skiljer sig på ett avgörande sätt från stadens skolplan. Det är positivt att majoriteten vad gäller förskolan godtar intentionerna i läroplanen för förskolan (Lpfö 98) så att staden kan få en förskoleplan och läroplan som drar åt samma håll. Förhoppningsvis innebär detta att förskolorna inte kommer att drabbas av samma tvekydiga styrning som grundskolan är utsatt för.

Avgörande för att staden ska kunna förverkliga skolplanen och läroplanens mål är att förskolan erhåller tillräckliga resurser. Den borgerliga majoritetens budget för år 2002 innebär i praktiken att förskolan kommer att få kompensation för sina kostnadsökningar, inte mer.

Den socialdemokratiska synen på förskolan utgår ifrån det livslånga lärandet där en bra förskola för alla barn är det första viktiga steget. En bra förskola för alla barn som når upp till de mål som ställs i läroplanen och nu även de mål som ställs upp i förskoleplanen kräver goda resurser. Riksdagens beslut om maxtaxa och allmän förskola visar tydligt på socialdemokraternas syn att alla föräldrar måste ges reella möjligheter att välja att ha sitt barn i en bra offentligt finansierad förskola. En konsekvens av vår syn på förskolan är att vi i vårt budgetalternativ för Stockholms stad har satsat 4 % mer än den borgerliga majoriteten på förskolan i syfte att under de kommande åren kunna öka anslagen ytterligare till förskolan så att barngrupperna kan minskas med i genomsnitt två barn per grupp.

Viktigt i detta sammanhang är att resurserna till förskolan är sådana att det ger möjlighet för all personal att gemensamt diskutera och analysera såväl hur varje enskilt barn fungerar som hur verksamheten i allmänhet fungerar. Regelbunden planeringstid är en förutsättning för uppföljning, utvärdering och ständig förbättring av verksamheten.

För att ge alla barn likvärdiga möjligheter till en bra förskola krävs också en medveten resursfördelning på alla nivåer. Fördelningen av resurser ska göras dels utifrån antalet barn som är inskrivna i förskolan och dels utifrån så kallade socioekonomiska förhållanden i respektive stadsdel. Införandet av en särskild förskolepeng riskerar att försämra stadsdelarnas möjligheter till att skapa likvärdiga möjligheter. Den större svårigheten att rekrytera personal, i synnerhet förskollärare, är ett allvarligt problem för förskolans kvalitet och för möjligheterna att uppnå målen i läroplanen och förskoleplanen. Den ensidiga satsningen från den borgerliga majoritetens sida på att uppmuntra avknoppning etc löser inte dessa problem.

Möjlighet för alla föräldrar att välja en bra förskola för sitt barn förutsätter att staden tar ett aktivt planeringsansvar för att det finns bra kommunala förskolor i hela

staden, i såväl etablerade områden som i nybyggnadsområden. ”En bra kommunal förskola nära dig” måste gälla för alla stockholmare.

Den öppna förskolan fyller en viktig funktion i förskoleverksamheten. Av förskoleplanen bör framgå de särskilda förutsättningar som gäller för den öppna förskolan och hur detta förhåller sig till de krav och målsättningar som anges i förskoleplanen.

Vad gäller de konkreta förslaget till förskoleplan vill vi göra följande kommentarer.

Framtidens värdebärare

Barns behov av trygghet och stimulans skall tillgodoses. Förskolan skall verka för att stärka barns självförtroende och ansvars känsla. Pedagogiska verksamheten skall uppmuntra och utveckla barnens medkänsla och inlevelseförmåga. Genom att barnen får vara med och fatta beslut tillsammans med andra barn utvecklar de förmågan att kompromissa och respektera varandra.

Lustfyllt lärande

Barnen har olika förutsättningar, olika behov samt, börjar vid olika ålder och vistas under olika långa perioder i förskolan. Det är förskolans och kommunens uppgift att ge alla barn möjligheten att nå uppställda mål vilket kräver relaterad resursfördelning.

Förskolan och grundskolan

Den pedagogiska kontinuiteten innebär att olika verksamheter skall utveckla en gemensam pedagogisk syn på barns utveckling. Den pedagogiska leken i förskolan gör lärandet lustfyllt och får barnen att känna växandets glädje. Detta får inte försvinna i skolan. Den pedagogiska miljön i skolan skall vara skapande och skolan skall ta vara på barnens vetgirighet och nyfikenhet. Lekens värde för barnens utveckling skall inte undervärderas i skolan.

Reservation av Christopher Ödmann (mp) är enligt följande.

1. Återremittera förskoleplanen med följande motivering.

Förskoleplanen betonar lärande genom lek och lustens roll för lärandet. Det är bra. Men det finns ett grundläggande tankefel när man säger att förskoleplanen ”omfattar det första steget i utbildningssystemet”. Förskolan är inte obligatorisk. Om alla barn omfattades av förskolan skulle den kunna räknas in i det som utgör en *obligatorisk* utbildning. Nu kan den inte det. Om man värnar om föräldrarnas reella valfrihet kan man inte samtidigt bygga ett system som förutsätter deltagande i frivilliga verksamheter. Vi vill allvarligt uppmärksamma nämnden och kommunstyrelsen på riskerna med detta.

Förskolan omfattar barn från ett och ett halvt års ålder. Omsorgen och omvårdnaden är de viktigaste delarna för små barn – miljön ska vara trygg och säker med kända vuxna. Den fria leken har en central roll.

Som förälder är det viktigt att veta att ens barn blir synligt och bekräftat, inte bara som en i gruppen, utan också som individ. Detta är många gånger viktigare än att all personal har förskollärarytbildning. Barnskötare fyller en viktig funktion i förskolan och antalet vuxna i barngrupperna har betydelse.

Förskoleplanen handlar om lärande, detta ord omnämns ett trettiotal gånger. Fantasi borde också finnas med som begrepp någon gång. Ska förskoleplanen bli verklighet krävs en radikalt större personaltäthet.

Jämställdhet är ett område som bör tas upp i förskoleplanen. Vi vet att barnen redan i lågstadiet har skaffat sig bestämda könsrollsuppfattningar.

Bromma stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande av Desirée Pethrus Engström (kd) är av följande lydelse.

Visst är det viktigt att satsa på pedagogik i förskolan, men förskoleplanen måste skilja sig från skolplanen på ett tydligare sätt och ta fasta även på små barns behov. Den pedagogiska verksamheten skiljer ganska mycket för det barn, som är ett år och för den som är fyra eller fem. För de minsta barnen måste omvårdnadsdelen ha en större tyngd. Vi vill föra fram fyra saker vi saknar i det föreliggande förslaget.

En trygg miljö

För att barn ska våga utforska och ta till sig kunskap krävs en lugn miljö som är anpassad för små barn. För små barn är oftast närheten till en trygg vuxen viktigast, någon som finns till hands för blöjbyten och matning, en tröstande och lugnande famn, i en stöjig omgivning. Små barn behöver ha få vuxenkontakter och kontinuitet i dessa för att utveckla empati och grundläggande värderingar.

Den fysiska miljön skall självklart vara säker, väcka nyfikenhet, inspirera och utmana barn till utforskande och upptäckande. Det ska också finnas tid och rum för eftertanke och platser att dra sig undan till.

Lekens betydelse

Vi vill betona att också leken är viktig. Den utvecklar och byggs upp av sociala regler. I leken lär man sig demokrati och empati. Det är abstrakta begrepp som är svåra att lära ut via ord. I leken måste man rätta sig efter varandra ömsesidigt.

Inflytande och valfrihet

Barn och deras familjer skall kunna ha inflytande över och vara delaktiga i utformningen av förskolans miljö. Föräldrar ska ha rätt att välja om deras barn ska delta i förskola och hur lång tid. Det är viktigt att Stockholms stad stöder alternativa former, såsom familjedaghem och öppna förskolor. God valfrihet för föräldrarna förutsätter mångfald i utbudet. Även de kommunala förskolorna kan ha egen inriktning som Ur & Skur, Montessoripedagogik osv.

Förskoleklasserna/sexårsverksamheten måste utvecklas så att det verkligen blir den smidiga övergång till skolan, som det var tänkt. Samtidigt måste kommunen vara tydlig med att det rör sig om en frivillig verksamhet för familjernas del, som inte omfattas av den allmänna skolplikten. Det skall vara möjligt att ha kvar sitt barn på förskolan för den som önskar.

Personal som trivs

En förutsättning för en bra förskola med hög kvalitet är personal med hög kompetens. Att få och behålla duktig och engagerad personal är en av kommunens viktigaste uppgifter. Det är viktigt att familjedaghem och förskolor har personal som trivs och tycker det är roligt och stimulerande att arbeta med barn.

Enskede-Årsta stadsdelsnämnd

Reservationen av Lars-Åke Henriksson m fl (s) och Adrienne Sörbom m fl (v) är av följande lydelse.

1. Som yttrande till kommunstyrelsen överlämnas och återopas i huvudsak förvaltningens förslag på remissyttrande.
2. I yttrandet till kommunstyrelsen framhäva betydelsen av att man kompletterar planen med ett antal uppföljningsbara mål.
3. Därutöver anføres följande.

Den förskoleplan som nu lagts fram till förslag kan bli ett verktyg för att ge bra innehåll till den allmänna förskolan. För att kunna leva upp till de ambitioner som finns i skolplanen fordras förstås en annan budget än den borgerliga majoritetens. Den borgerliga budgeten ger endast förskolan kompensation för kostnadsökningar, vilket gör det omöjligt att förverkliga intentionerna i skolplanen. Planen bör kompletteras med ett antal uppföljningsbara mål. t. ex. färre barn i barngrupperna, en minskad bullernivå etc. Utan mätbara mål riskerar förskoleplanen att bli ett tunt policydokument utan bärkraft.

I flera rapporter har betonats hur viktig förskolan är för att förebygga psykisk ohälsa.

Detta bör tillföras förskoleplanen. Särskilt bör man beakta hur viktigt det är att "se" barnen. Med fler och fler barn på varje pedagog i förskolan riskerar vi att få en förskola där de barn som av olika anledningar far illa inte "syns". Ingen förskoleplan i

skola där de barn som av olika anledningar far illa inte ”syns”. Ingen förskoleplan i världen kan kompensera krympande personalresurser.

I förslaget till förskoleplan understyrks betydelsen av lärande. Vi vill påminna om att förskolan omfattar även barn från ett och ett halvt års ålder. För dessa barn är omsorgen och omvårdnaden de viktigaste elementen. Detta bör komma starkare till uttryck i förskoleplanen.

Dessutom bör man göra det möjligt för förskolelärarna att ha minst 4 timmar / vecka i planeringstid.

Ersättaryttrandet av Gunnar Marcateus-Alm (sp) är av följande lydelse.

Jag hade anslutit mig till m och fp om jag hade haft rösträtt.

Ersättaryttrandet av Iris Wakili (mp) är av följande lydelse.

Jag hade anslutit mig till s och v om jag hade haft rösträtt.

Farsta stadsdelsnämnd

Reservation av Inger Ahlgren m fl (v) är av följande lydelse.

1. Att som svar på remissen överlämna och åberopa förvaltningens tjänsteutlåtande.
2. Att fastställa ett antal uppföljningsbara mål.
samt att därutöver anföra:

Om stadens förskolor ska kunna leva upp till förskoleplanens intentioner måste förskolorna tilldelas tillräckliga resurser, högre personaltäthet och mindre barngrupper. Den borgerliga budgeten ger endast förskolan kompensation för kostnadsökningar vilket gör det omöjligt att förverkliga intentionerna i förskoleplanen. Personalens arbetsmiljö måste vara sådan att de har lust att stanna kvar i yrket. Som situationen är nu får inte förskolorna de resurser som behövs; personaltätheten kommer inte att öka och barngrupperna kommer inte att minska. Under de förutsättningarna kan inte stadens förskolor leva upp till målen i förskoleplanen.

Följande uppföljningsbara mål menar vi borde tillföras förskoleplanen. Färre barn i barngrupperna och ökad personaltäthet. Detta är en förutsättning för att intentionerna i planen ska uppnås. Bullernivån måste sänkas annars riskerar både barn och vuxna att få hörselskador och allvarliga stressproblem. Ett annat mål är att de sociala skillnaderna i fyraårskontrollerna måste minska och på sikt försvinna.

Jämställdhetsfrågorna ska utvecklas närmare i planen. Alla undersökningar visar att flickor och pojkar får olika uppmärksamhet och behandlas olika. I förskolan grundläggs respektive motverkas många av våra fördomar. Förskolan ska uppmärksamma och motverka könsroller och arbeta aktivt för jämställdhet. En del i det arbetet är att rekrytera manliga förskolelärare. Överhuvudtaget bör avsnittet om

är att rekrytera manliga förskolelärare. Överhuvudtaget bör avsnittet om personal kompletteras med mål om fler män i förskolan och etnisk mångfald.

Förskoletiden handlar inte enbart om att lägga grunden för ett livslångt lärande. Förutom det som nämnts ovan lägger förskolan grunden till ett demokratiskt tankesätt, empati, samverkan med andra, o.s.v. Förskolan handlar även om trygghet. Resonemang om hur denna trygghet ska kunna upprätthållas behöver föras i termer av gruppstorlekens betydelse, personaltäthet och den fysiska miljön.

Verksamheten ska dokumenteras, utvärderas och utvecklas men det är viktigt att det lustfyllda i lärandet inte går förlorat. Förvaltningen tar i sitt svar upp denna viktiga aspekt, vi instämmer helt med förvaltningen. Lek och lärande är kopplat till varandra. Förskolan får inte "skolifieras", snarare är det så att förskolepedagogiken i större utsträckning ska införas i skolan.

Förskolan är viktig för att förebygga psykisk ohälsa hos barn. Detta bör tillföras förskoleplanen. Särskilt bör man beakta vikten av att se alla barn. Med fler och fler barn på varje pedagog riskerar vi att få en förskola där de barn som av olika skäl far illa inte syns. Det finns ingen förskoleplan i världen som kan kompensera krympande personalresurser.

Särskilt uttalande av Madeleine Raukas m fl (m), Inga-Lill Persson (fp) och Bertil Fredriksson (kd) är enligt följande.

Staden har gjort en unik satsning på förskolan 2000-2002 då anslagen höjs med över tio procent. Merparten av höjningen kommer nästa år och är följaktligen inte medräknad i de siffror från Skolverket som visar att Stockholms stad redan idag satsar mer resurser på förskolan än någon annan kommun i hela Stockholms län. Vid en jämförelse med andra storstäder, Göteborg, Malmö och Uppsala, satsar Stockholms stad även här mest resurser på förskolan.

Hägerstens stadsdelsnämnd

Reservation av Ylva Wahlström (mp) är av följande lydelse.

1. Stadsdelsnämnden återremitterar remissyttrandet med följande motivering:

Detta ska inte vara en läroplan, utan handla om omsorg till stordel om riktigt små barn. Lärandet får inte bli viktigare än fantasi och lek. Denna utbildningsdel är inte obligatorisk och bör därför stå fri från övrig läroplan för grundskolan. Föräldrar bör ha verklig valfrihet och inte bara förväntas att alla barn går denna förskolevägen, även om man vill ha med föräldrarna aktivt. Personaltäthet är viktigare än välutbildade förskolelärare!

Särskilt uttalande av Bengt Sundell m.fl. (v) är av följande lydelse.

Den förskoleplan som nu föreligger kan bli ett verktyg till att ge ett bra innehåll till den allmänna förskolan. För att kunna leva upp till de ambitioner som finns i förskoleplanen fordras en annan budget än den borgerliga majoritetens. Planen bör kompletteras med att antal uppföljningsbara mål, t.ex. färre barn i grupperna, minskad bullernivå.

Stadsdelsförvaltningen skriver "Den utökade kompetens som föreslås..... kräver utökade resurser till förskolan" vi instämmer i detta.

Den borgerliga budgeten ger endast förskolan kompensation för kostnadsökningar, vilket gör det omöjligt att förverkliga intentionerna i förskoleplanen.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande av Berit Kruse m fl (s) är av följande lydelse.

Planer ska formuleras så att det är möjligt realisera planinnehållet och i möjligaste mån uppnå målen som tas upp i planen. Den aktuella förskoleplanen tar till del upp sådant som anges i förskolans läroplan men anger också det specifika som Stockholm stads förskolebarn ska få uppleva. Så långt är det bra. Vi instämmer i förvaltningens åsikt att nästa plan ska arbetas ihop med skolplanen så att det livslånga lärandet, den röda tråden, håller samman. Vi socialdemokrater har stor respekt för den skickliga personal vi har i förskoleverksamheten men vi inser att det blir oerhört svårt att leva upp till den föreslagna förskoleplanen på t ex det kulturella avsnittet då det sista öret är borta i budgeten för 2002. Budgeten är inte så tilltagen så att kultur kan "köpas in". Föräldrarnas fråga, om personalen ska orka, visar tydligt att det blir svårt att klara den höga ambition som förslaget till förskoleplanen anger.

Särskilt uttalande av Ann-Christine Isaksson Ketzel m fl (s) är av följande lydelse.

Vi ställer oss bakom personalens uttalande.

Katarina-Sofia stadsdelsnämnd

Reservationen av Ann Mari Engel (v) är av följande lydelse.

1. att i huvudsak tillstyrka i förvaltningens svar på remissen
2. att komplettera planen med ett antal uppföljningsbara mål
3. att tillfoga nedanstående synpunkten på förskoleplanen
4. att i övrigt anföra

Den förskoleplan som nu föreligger kan bli ett verktyg för att ge ett bra innehåll till den allmänna förskolan. För att kunna leva upp till de ambitioner som finns i skolplanen fodras förstås en annan budget än den borgerliga majoritetens. Den borgerliga budgeten ger endast förskolan kompensation för kostnadsökningar vilket gör det omöjligt att förverkliga intentionerna i skolplanen. Att den borgerliga majoriteten har infört en förskolepeng istället för att fördela resurserna efter antalet barn som är inskrivna i förskolan samt efter de socioekonomiska förhållandena i stadsdelarna försämrar stadsdelarnas möjlighet till att skapa likvärdiga möjligheter för alla barn i Stockholms stad.

Planen bör kompletteras med ett antal uppföljningsbara mål, t ex färre barn i barngrupperna, en minskad bullernivå, minskande sociala skillnader i fyraårskontroller etc. Utan mätbara mål riskerar förskoleplanen att bli ett tunt policydokument utan bärkraft. Det är som förvaltningen anför i sitt svar bör lek och lärande vara kopplade till varandra. Förskolan ska inte "skolifieras" till den grad att små barn blir små elever som tidigt ska sitta still i sina bänkar på samma sätt som vi kan se exempel på i många europeiska länder.

I flera rapporter har betonats hur viktig förskolan är för att förebygga psykisk ohälsa. Detta bör tillföras förskoleplanen. Särskilt bör man beakta hur viktigt det är att "se" barnen. Med fler och fler barn på varje pedagog i förskolan riskerar vi att få en förskola där de barn som av olika anledningar får illa inte "syns". Det finns ingen förskolplan i världen som kan kompensera krympande personalresurser.

Särskilt uttalande av Patrik Holmberg (kd) är av följande lydelse.

Förskoleplan för Stockholms stad

Visst är det viktigt att satsa på pedagogik i förskolan, men förskoleplanen måste skilja sig från skolplanen på ett tydligare sätt och ta fasta på små barns behov. Den pedagogiska verksamheten skiljer ganska mycket för det barn som är ett år och för den som är fyra eller fem år. Är barnen så små måste omvårdnadsdelen som ha en större tyngd. Vi vill föra fram fyra saker vi tycker bör stå med:

En trygg miljö

För att barn ska våga utforska och ta till sig kunskap krävs en lugn miljö som är anpassad för små barn. Det ska alltid finnas närhet till en tröstande famn och någon vuxen som ser när blöjan behöver bytas eller när barnet behöver hjälp med att bli matat. Matsituationer och vilan ska präglas av lugn och ro. Den fysiska miljön skall självklart vara säker, väcka nyfikenhet, inspirera och utmana barn till utforskande och upptäckande. Det ska också finnas tid och rum för eftertanke och platser att dra sig undan till.

Föräldrarnas och barnens inflytande

Barn och deras familjer skall ha inflytande över och vara delaktiga i utformningen av förskolans miljö. Föräldrar ska ha rätt att välja om deras barn ska delta i förskola och hur lång tid. Det är viktigt att Stockholms stad stöder alternativa former, familjedaghem och öppna förskolor. God valfrihet för föräldrarna förutsätter mångfald i utbudet. Även de kommunala förskolorna kan ha egen inriktning som Ur&Skur, Montessoripedagogik osv.

Förskoleklasserna/sexårsverksamheten måste utvecklas så att det verkligen blir den smidiga övergång till skolan som det var tänkt. Samtidigt måste kommunen vara tydlig med att det är en frivillig verksamhet för familjernas del, som inte omfattas av allmänna skolplikten. De som väljer att ha kvar barn på dagis ska få ha det.

Lekens betydelse

Vi lyfter fram leken som viktig. Den utvecklar och byggs upp av sociala regler. I leken lär man sig demokrati och empati. Det är abstrakta begrepp som är svåra att lära ut via ord. I leken måste man rätta sig efter varandra, ha ömsesidighet. Dessa lärdomar är viktiga för livet och är svåra att hämta upp senare - genom att exempelvis införa ett speciellt ämne i socialkompetens på gymnasiet.

Personal som trivs

En förutsättning för en bra förskola med hög kvalitet är personal med hög kompetens och professionalism. Att få och behålla duktig och engagerad personal är en av kommunens viktigaste uppgifter. Det är viktigt att familjedaghem och förskolor har personal som trivs och tycker det är roligt och stimulerande att arbeta med barn.

Kista stadsdelsnämnd

Reservationen av Mirja Särkiniemi m fl (s), Gunilla Bhur m fl (v) och Tomas Beer (mp) är av följande lydelse.

Att nämnden skulle besluta att

1. tillfoga remissvaret att tillförsel av tillräckliga ekonomiska resurser är en förutsättning för att målen i förskoleplanen ska kunna uppfyllas
2. tillfoga remissvaret att det är viktigare att säkerställa en hög kvalitet på förskoleverksamheten, än att värna om ett varierat utbud av kommunala och enskilt drivna förskolor
3. i övrigt bifalla förvaltningens förslag till remissvar
4. därutöver anföra följande:

Det är med glädje vi har läst förslaget till ny förskoleplan för Stockholms stad, som helt riktigt lyfter fram lekens och lustens betydelse för barns utveckling och lärande. Förslaget till förskoleplan står i skarp kontrast till gällande skolplan, där disciplin, ordning och reda, samt skriftliga utvecklingsomdömen är ledorden. Det är synd att det synsätt som präglat framtagandet av förskoleplanen inte verkar ha funnits då skolplanen togs fram; "lustfyllt lärande" bör vara en utgångspunkt även för skolarbetet. Det är i sammanhanget värt att poängtera det tillstånd många förskolor i Kista stadsdel, liksom i Stockholms stad i övrigt, idag befinner sig i, där knapphändiga resurser gör att barngrupperna blivit större och personalen blir utsliten med sjukskrivningar och akut personalbrist som följd. Om denna utveckling fortsätter, kommer detta styrdokument att bli en papperstiger. Personalen får då inte tid att möta barnen individuellt, vilket är en förutsättning för att de pedagogiska målen i planen ska kunna uppfyllas. I socialdemokraternas reservationsyttrande till Stockholms stads budget föreslås schablonen till förskolan öka med 4 % år 2002, jämfört med den borgerliga majoritetens förslag. Ambitionen är att under de kommande åren öka anslagen ytterligare så att barngrupperna kan minskas med i genomsnitt två barn per grupp. De ökande resurserna skall också gå till kompetensutveckling för förskolans personal.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Reservation av Herman Gatica (v) är av följande lydelse.

Stadsdelsnämnden överlämnar stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som sitt remissvar och framför därutöver följande:

Helt avgörande för möjligheterna att bedriva en högklassig förskoleverksamhet utifrån barnens behov är att barngrupperna minskar och att personaltätheten ökar. Huvudparten av förskolorna bör vara kommunalt drivna. Ingen förskoleverksamhet med vinstintresse skall få ekonomiskt stöd från samhället.

Reservation av Birgitta Waller (mp) är av följande lydelse.

Stadsdelsnämnden överlämnar stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som sitt remissvar och anför därutöver följande:

Om alla de goda ambitionerna i förskoleplanen skall kunna genomföras fordras det ökade resurser. Det behövs fler anställda och minskade barngrupper. Det behövs också fler män inom barnomsorgen, idag har vi en ökande överrepresentation av kvinnlig personal.

Särskilt uttalande av Jari Visshed m fl (s) är av följande lydelse.

Avgörande för att staden ska kunna förverkliga skolplanen och läroplanens mål är att förskolan erhåller tillräckliga resurser. Den borgerliga majoritetens budget för år 2002 innebär i praktiken att förskolan kommer att få kompensation för sina kostnadsökningar, inte mer.

Den socialdemokratiska synen på förskolan utgår ifrån det livslånga lärandet där en bra förskola för alla barn är det första viktiga steget. En bra förskola för alla barn som når upp till de mål som ställs i läroplanen och nu även de mål som ställs upp i förskoleplanen kräver ökade resurser. Riksdagens beslut om maxtaxa och allmän förskola visar tydligt på socialdemokraternas syn att alla föräldrar måste ges reella möjligheter att välja att ha sitt barn i en bra offentligt finansierad förskola.

De vanligaste förekommande och återkommande klagomålen när det gäller förskolan rör de alltför stora barngrupperna.

En konsekvens av vår syn på förskolan är att vi i vårt budgetalternativ för Stockholms stad har satsat 4 % mer än den borgerliga majoriteten på förskolan i syfte att under de kommande åren kunna öka anslagen ytterligare till förskolan så att barngrupperna kan minskas med i genomsnitt två barn per grupp.

Viktigt i detta sammanhang är att resurserna till förskolan är sådana att det ger möjlighet för all personal att gemensamt diskutera och analysera såväl hur varje enskilt barn fungerar som hur verksamheten i allmänhet fungerar. Regelbunden planeringstid är en förutsättning för uppföljning, utvärdering och ständig förbättring av verksamheten.

De allt större svårigheterna att rekrytera personal, i synnerhet förskollärare, är ett allvarligt problem för förskolans kvalitet och för möjligheterna att uppnå målen i läroplanen och förskoleplanen. Den ensidiga satsningen från den borgerliga majoritetens sida på att uppmuntra avknoppning etc löser inte dessa problem. Möjlighet för alla föräldrar att välja en bra förskola för sitt barn förutsätter att staden tar ett aktivt planeringsansvar för att det finns bra kommunala förskolor i hela staden, i såväl etablerade områden som i nybyggnadsområden. ”En bra kommunal förskola nära dig” måste gälla för hela Kungsholmen.

Särskilt uttalande av Mats Rosen (kd) är av följande lydelse.

Visst är det viktigt att satsa på pedagogik i förskolan, men förskoleplanen måste skilja sig från skolplanen på ett tydligare sätt och ta fasta på små barns behov. Den pedagogiska verksamheten skiljer ganska mycket för det barn som är ett år och för den som är fyra eller fem. Vi vill föra fram sådant vi anser särskilt viktigt.

En trygg miljö

För att barn ska våga utforska och ta till sig kunskap krävs en lugn miljö som är anpassad för små barn. Det ska alltid finnas närhet till en tröstande famn och någon vuxen som ser att barnet behöver hjälp och stöd. Matpausen och vilan ska präglas av lugn och ro. Den fysiska miljön skall självklart vara säker, väcka nyfikenhet, inspirera och utmana barn till utforskande och upptäckande. Det ska också finnas tid och rum för eftertanke och platser att dra sig undan till.

Föräldrarnas och barnens inflytande

Barn och deras familjer skall ha inflytande över och vara delaktiga i utformningen av förskolans miljö. Föräldrar ska ha rätt att välja om deras barn ska delta i förskola och hur lång tid. Det är viktigt att Stockholms stad stöder alternativa former, familjedaghem och öppna förskolor. God valfrihet för föräldrarna förutsätter mångfald i utbudet. Även de kommunala förskolorna kan ha egen inriktning som Ur & Skur, Montessoripedagogik osv.

Lekens betydelse

Vi lyfter fram leken som viktig. I leken lär man sig demokrati och empati.

Det är abstrakta begrepp som är svåra att lära ut via ord. I leken måste man rätta sig efter varandra, ha ömsesidighet. Det barn som är större tar det t.ex. lite mer varsamt när han lekbrottas med en som är yngre och mindre.

Sexårsverksamheten

Förskoleklasserna/sexårsverksamheten måste utvecklas så att det verkligen blir den smidiga övergång till skolan som det var tänkt. Samtidigt måste kommunen vara tydlig med att det är en frivillig verksamhet för familjernas del, som inte omfattas av allmänna skolplikten.

Liljeholmens stadsdelsnämnd

Reservationen av Ann-Marie Strömberg m fl (v) är av följande lydelse.

att som svar på remissen överlämna och åberopa förvaltningens tjänsteutlåtande samt

att därutöver anföra:

Om stadens förskolor ska kunna leva upp till förskoleplanens intentioner förutsätts att förskolorna tilldelas tillräckliga resurser, högre personaltäthet och möjlighet till mindre barngrupper. Det behövs också välutbildad personal, personal som har en arbetsmiljö som gör att de vill och orkar stanna kvar i yrket och personal som har möjligheter till handledning och vidareutbildning som också för att trivseln och lusten att fortsätta i yrket ökar. Jämställdhetsfrågorna hade behövt utvecklas närmare i planen. Undersökningar visar att flickor och pojkar får olika mycket uppmärksamhet

dersökningar visar att flickor och pojkar får olika mycket uppmärksamhet och behandlas olika. I förskolan grundläggs respektive motverkas många av våra fördomar. Förskolan måste uppmärksamma och motverka könsroller och aktivt arbeta för jämställdhet. En del i det arbetet är också att rekrytera fler manliga förskollärare. Över huvud taget kan avsnittet om personal kompletteras med mål om fler män i förskolan och etnisk mångfald. Förskoletiden handlar inte bara om att lägga grund för ett livslångt lärande. Förutom det som nämnts ovan lägger förskolan grunden till ett demokratiskt tankesätt, empati, samverkan med andra, o.s.v. Förskolan handlar också om trygghet. Resonemang om hur denna trygghet skall kunna upprätthållas behöver föras i termer av gruppstorlekens betydelse, personaltäthet och den fysiska miljön.

Verksamheten skall dokumenteras, utvärderas och utvecklas, men det är viktigt att man aldrig förlorar det lustfyllda i inläringen. Lek och lärande bör vara kopplade till varandra. Förskolan skall inte "skolifieras".

Förskolan är viktig för att förebygga psykisk ohälsa hos barn. Detta bör tillföras förskoleplanen. Särskilt bör man beakta hur viktigt det är att "se" barnen. Med fler och fler barn på varje pedagog i förskolan riskerar vi att få en förskola där de barn som av olika anledningar far illa inte "syns". Det finns ingen förskoleplan i världen som kan kompensera personalresurser.

Särskilt uttalande av Magnus Hellström m.fl. (m) och Malin Eriksson (fp) är av följande lydelse.

Stockholms stad satsar mer på barnomsorg än samtliga socialdemokratiskt styrda kommuner i Stockholms län. Under år 2002 höjs anslaget till barnomsorg med hela 5 % i Stockholms stad.

Särskilt uttalande av Ann-Marie Strömberg m.fl. (v) är av följande lydelse.

Vänsterpartiets budgetförslag för år 2002 innebar att verksamhetsområde barnomsorg/förskola skulle tilldelas 168,7 Mkr utöver den borgerliga majoritetens budget. Höjningen avsåg pris- och lönekomensation, höjd schablon och extra pott för socioekonomisk fördelning. Vänsterpartiets budgetförslag innebar således bättre förutsättningar för stadsdelsnämnderna att leva upp till förskoleplanens intentioner.

Maria-Gamla stans stadsdelsnämnd

Reservation av Tove Frimodt m.fl. (s) och Pelle Börjesson m.fl. (v) är av följande lydelse.

Till förmån för förvaltningens förslag.

Gerard Rikken (mp) reserverade sig mot förvaltningens förslag.

Särskilt uttalande av Torbjörn Andring (kd) är följande lydelse.

Visst är det viktigt att satsa på pedagogik i förskolan, men förskoleplanen måste skilja sig från skolplanen på ett tydligare sätt och ta fasta på små barns behov. Den pedagogiska verksamheten skiljer ganska mycket för det barn som är ett år och för den som är fyra eller fem. Är barnen så små måste omvårdnadsdelen ha en större tyngd. Vi vill föra fram fyra saker vi tycker bör stå med:

En trygg miljö.

För att barn ska våga utforska och ta till sig kunskap krävs en lugn miljö som är anpassad för små barn. Det ska alltid finnas närhet till en tröstande famn och någon vuxen som ser när blöjan behöver bytas eller när barnet behöver hjälp med att bli matat. Matsituationer och vilan ska präglas av lugn och ro. Små barn behöver ofta påfyllning av näring och det ska därför aldrig finnas begränsningar när det gäller tillgång på frukt och grönsaker att ta mellan måltiderna. Den fysiska miljön skall självklart vara säker, väcka nyfikenhet, inspirera och utmana barn till utforskande och upptäckande. Det ska också finnas tid och rum för eftertanke och platser att dra sig undan till.

Föräldrarnas och barnens inflytande

Barn och deras familjer skall ha inflytande över och vara delaktiga i utformningen av förskolans miljö. Föräldrar ska ha rätt att välja om deras barn ska delta i förskola och hur lång tid. Det är viktigt att Stockholms stad stöder alternativa former, familjedaghem och öppna förskolor. God valfrihet för föräldrarna förutsätter mångfald i utbudet. Även de kommunala förskolorna kan ha egen inriktning som Ur & Skur, Montessoripedagogik osv.

Förskoleklasserna/sexårsverksamheten måste utvecklas så att det verkligen blir den smidiga övergång till skolan som det var tänkt. Samtidigt måste kommunen vara tydlig med att det är en frivillig verksamhet för familjernas del, som inte omfattas av allmänna skolplikten. De som väljer att ha kvar barn på dagis ska få ha det.

Lekens betydelse.

Vi lyfter fram leken som viktig. Den utvecklar och byggs upp av sociala regler. I leken lär man sig demokrati och empati. Det är abstrakta begrepp som är svåra att lära ut via ord. I leken måste man rätta sig efter varandra, ha ömsesidighet. Det barn som är större tar det lite mer varsamt när han lekbrottas med en som är yngre och mindre. Att inte göra illa på riktigt, det är praktisk empati. Dessa lärdomar är viktiga för livet och är svåra att hämta upp senare – genom att exempelvis införa ett speciellt ämne i social kompetens på gymnasiet.

Personal som trivs

En förutsättning för en bra förskola med hög kvalitet är personal med hög kompetens och professionalism. Att få och behålla duktig och engagerad personal är en av kommunens viktigaste uppgifter. Det är viktigt att familjedaghem och förskolor har personal som trivs och tycker det är roligt och stimulerande att arbeta med barn.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Reservation av Jan Valeskog m fl (s) och Hans Enroth (v) är av följande lydelse.

Vi reserverar oss mot beslutet eftersom vi yrkat att nämnden skulle besluta att i huvudsak godkänna förvaltningens förslag till yttrande, samt att därutöver anföra följande:

Vi anser att detta förslag till förskoleplan väl överensstämmer med den nationella förskoleplanen. Detta till stor fördel för detta förslag jämfört med den olyckliga skolplanen för Stockholm som på viktiga punkter skiljer sig från den nationella skolplanen. Därmed anser vi *inte* att detta förslag egentligen riskerar skapa oklarhet om hur den kan bedömas i förhållande till den nationella förskoleplanen.

De förslag till åtaganden från föräldraråd och förskolepersonal som finns presenterat i ärendet tycker vi i flera fall är intressanta och viktiga och något som eventuellt bör inarbetas i de åtaganden som formuleras på olika nivåer i kommunen.

Reservation av Åke Askensten (mp) är av följande lydelse.

Jag reserverar mig mot beslutet eftersom jag yrkat att nämnden skulle besluta att i huvudsak återropa förvaltningens förslag, samt att anföra följande:

Det är viktigt att föräldrar och personal ges ett starkt gemensamt inflytande över verksamheten i förskolorna. Därför bör förskolorna ges konkreta möjligheter att bilda styrelser där både föräldrar och anställda ingår.

Särskilt uttalande av Anders Broberg (kd) är av följande lydelse.

Visst är det viktigt att satsa på pedagogik i förskolan, men förskoleplanen måste skilja sig från skolplanen på ett tydligare sätt och ta fasta på små barns behov. Den pedagogiska verksamheten skiljer sig ganska mycket för det barn som är ett år och för det som är fyra eller fem. Är barnen så små måste omvårdnadsdelen ha en större tyngd. Flera saker som bör strykas under är:

En trygg miljö

För att barn ska våga utforska och ta till sig kunskap krävs en lugn miljö som är anpassad för små barn. Det ska alltid finnas närhet till en tröstande famn och någon vuxen som ser när blöjan behöver bytas eller när barnet behöver hjälp med att bli matat. Matsituationer och vilan ska präglas av lugn och ro. Små barn behöver ofta påfyllning av näring och det ska därför aldrig finnas begränsningar när det gäller tillgång på frukt och grönsaker att ta mellan måltiderna. Den fysiska miljön ska självklart vara säker, väcka nyfikenhet, inspirera och utmana barn till utforskande och upptäckande. Det ska också finnas tid och rum för eftertanke och platser att dra sig undan till.

Föräldrarnas och barnens inflytande

Barn och deras familjer ska ha inflytande över och vara delaktiga i utformningen av förskolans miljö. Föräldrar ska ha rätt att välja om deras barn ska delta i förskola och hur lång tid. Det är viktigt att Stockholms stad stöder alternativa former, familjedaghem och öppna förskolor. God valfrihet för föräldrarna förutsätter mångfald i utbudet. Även de kommunala förskolorna kan ha egen inriktning som Ur&Skur, Montessori-pedagogik osv.

Förskoleklasserna/sexårsverksamheten måste utvecklas så att det verkligen blir den smidiga övergång till skolan som det var tänkt. Samtidigt måste kommunen vara tydlig med att det är en frivillig verksamhet för familjernas del, som inte omfattas av allmänna skolplikten. De som väljer att ha kvar barn på dagis ska få ha det.

Lekens betydelse

Leken är viktig. Den utvecklar och byggs upp av sociala regler. I leken lär man sig demokrati och empati. Det är abstrakta begrepp som är svåra att lära ut via ord. I leken måste man rätta sig efter varandra, ha ömsesidighet. Det barn som är större tar det till exempel lite mer varsamt när han lekbrottas med en som är yngre och mindre. Att inte göra illa på riktigt, det är praktisk empati. Dessa lärdomar är viktiga för livet och är svåra att hämta upp senare - genom att exempelvis införa ett speciellt ämne i social kompetens på gymnasiet.

Personal som trivs

En förutsättning för en bra förskola med hög kvalitet är personal med hög kompetens och professionalism. Att få och behålla duktig och engagerad personal är en av kommunens viktigaste uppgifter. Det är viktigt att familjedaghem och förskolor har personal som trivs och tycker det är roligt och stimulerande att arbeta med barn.

För att klara detta behövs resurser, frihet för förskolecheferna att utforma verksamheten utifrån behoven och förskolans inriktning, möjlighet till hjälp och stöd från ansvarig förvaltning, och inte minst engagerade föräldrar."

Rinkeby stadsdelsnämnd

Särskilda uttalandet av Abebe Hailu (s) och Ann-Margrethe Livh (v) är av följande lydelse.

Förslaget, som det ser ut nu, utvecklar inte föräldrarnas inflytande och möjlighet till delaktighet på ett sätt som vore önskvärt. Även ett utvecklande avsnitt om jämställdhet saknas. Undersökningar visar att flickor och pojkar får olika mycket uppmärksamhet och behandlas olika. I förskolan grundläggs respektive motverkas många av våra fördomar. Förskolan måste uppmärksamma och motverka könsroller och aktivt arbeta för jämställdhet. En del i det arbetet är också att rekrytera fler manliga förskollärare. Avsnittet om personal bör kompletteras med mål om fler män i förskolan och en målsättning om etnisk mångfald.

Förskoletiden handlar inte bara om att lägga grunden för det livslånga lärandet. Förutom det som nämnts ovan lägger förskolan grunden till demokratiskt tankesätt, empati, samverkan med andra osv. Förskolan handlar om hur denna trygghet ska kunna upprätthållas behöver föras i termer av gruppstorlekens betydelse, personaltäthet och den fysiska miljön.

Verksamheten skall dokumenteras, utvärderas och utvecklas, men det är viktigt att man aldrig förlorar det lustfyllda i inläringen.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Reservation av Maria Hannäs m.fl. (v) och Monika Lindh m.fl. (s) är av följande lydelse.

Vi vill att stadsdelsnämnden beslutar

- att i huvudsak tillstyrka förvaltningens svar på remissen
- att komplettera förskoleplanen med ett antal uppföljningsbara mål
- att i övrigt anföra:

Den förskoleplan som nu föreligger kan bli ett verktyg för att ge ett bra innehåll till den allmänna förskolan. För att kunna leva upp till de ambitioner som finns i skolplanen fordras förstås en annan budget än den borgerliga majoritetens. Den borgerliga budgeten ger endast förskolan kompensation för kostnads-ökningar vilket gör det omöjligt att förverkliga intentionerna i skolplanen. Att den borgerliga majoriteten har infört en förskolepeng istället för att fördela resurserna efter antalet barn som är inskrivna i förskolan samt efter de socioekonomiska förhållandena i stadsdelarna försämrar stadsdelarnas möjlighet till att skapa likvärdiga möjligheter för alla barn i Stockholms Stad.

Planen bör kompletteras med ett antal uppföljningsbara mål, t ex färre barn i barngrupperna, en minskad bullernivå, minskande sociala skillnader i fyraårskontroller etc. Utan mätbara mål riskerar förskoleplanen att bli ett tunt policydokument utan bärkraft. I flera rapporter har betonats hur viktig förskolan är för att förebygga psykisk ohälsa. Detta bör tillföras förskoleplanen. Särskilt bör man beakta hur viktigt det är att "se" barnen. Med fler och fler barn på varje pedagog i förskolan riskerar vi att få en förskola där de barn som av olika anledningar far illa inte "syns". Det finns ingen förskoleplan i världen som kan kompensera krympande personalresurser.

Barn som har svenska som andraspråk behöver stöd såväl när det gäller modersmålet/ hemspråket som det svenska språket. Förvaltningen betonar den moderna forskningen som visat att ett väl utvecklat modersmål behövs för att kunna tillgodogöra sig ytterligare ett språk. Det är bra.

Särskilt uttalande av Ewa Samuelsson (kd) är av följande lydelse.

Det är positivt att en förskoleplan nu är framtagen för att ge stöd till förskolornas viktiga uppdrag. Under senare år har pedagogikens roll i förskolan lyfts fram allt tydligare och med denna förskoleplan fastställs det ytterligare. Det betonas att förskolan är en del av det livslånga lärandet och visst är det så, men lärande pågår hela tiden i allt vi gör. Lekens stora betydelse inte att förglömma. Vi kristdemokrater vill också understryka vikten av omsorgsdelen för våra barn. Förskoleplanen måste på ett tydligare sätt skilja sig från skolplanen och ta fasta på små barns behov. Den pedagogiska verksamheten måste planeras annorlunda för de barn som är ett år och för de som är fyra eller fem. För de små barnen måste omvårdnadsdelen ha en större tyngd. Barnen skiljer sig inte bara i ålder utan också i behov och de behöver olika stöd och stimulans beroende på mognad och social bakgrund.

Öppenhet, respekt och omsorg om det enskilda barnet skall prägla förskolan. Verksamheten skall liksom skolan ha sin grund i de värden som förvaltats av västerländsk humanism och kristen etik. Kunskap om våra rötter ger trygghet i mötet med andra kulturer.

Kristdemokraterna vill också lyfta fram vikten av att staden stödjer alternativa former som familjedaghem och öppna förskolor. God valfrihet för föräldrarna förutsätter mångfald i utbudet.

Förskoleklasserna måste utvecklas så att de verkligen blir den smidiga övergång till skolan som det var tänkt. Ett nära samarbete mellan förskola och skola underlättar övergångar.

En förutsättning för en bra och väl fungerande förskola med hög kvalitet är personal med kompetens och professionalism. Att få och behålla duktig och engagerad personal är en av kommunens viktigaste uppgifter.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Reservation av Margareta Johansson m.fl. (v), Börje Andersson m.fl. (s) och Urban Johansson (mp) är av följande lydelse.

att i huvudsak tillstyrka förvaltningens svar på remissen,
att komplettera planen med ett antal uppföljningsbara mål,
att tillfoga nedanstående synpunkter på förskoleplanen
att i övrigt anföra.

Den förskoleplan som nu föreligger kan bli ett verktyg för att ge ett bra innehåll till den allmänna förskolan. För att kunna leva upp till de ambitioner som finns i skolplanen fordras förstås en annan budget än den borgerliga majoritetens. Den borgerliga budgeten ger endast förskolan kompensation för kostnadsökningar vilket gör det omöjligt att förverkliga intentionerna i skolplanen. Att den borgerliga majoriteten har infört en förskolepeng istället för att fördela resurserna efter antalet barn som är inskrivna i förskolan samt efter de socioekonomiska förhållandena i stadsdelarna försämrar stadsdelarnas möjlighet till att skapa likvärdiga möjligheter för alla barn i Stockholms stad.

Planen bör kompletteras med ett antal uppföljningsbara mål, t ex färre barn i barngrupperna, en minskad bullernivå, minskade sociala skillnader i fyra-årskontroller etc. Utan mätbara mål riskerar förskoleplanen att bli ett tunt policydokument utan bärkraft. I flera rapporter har betonats hur viktig förskolan är för att förebygga psykisk ohälsa. Detta bör tillföras förskoleplanen. Särskilt bör man beakta hur viktigt det är att "se" barnen. Med fler och fler barn på varje pedagog i förskolan riskerar vi att få en förskola där de barn som av olika anledningar far illa inte "syns". Det finns ingen förskoleplan i världen som kan kompensera krympande personalresurser.

Vantörs stadsdelsnämnd

Reservationen av Lars Ahlkvist (mp) är av följande lydelse.

att återremittera förskoleplanen till utbildningsnämnden.

Därutöver anförs:

Förskoleplanen betonar lärande genom lek och lustens roll för lärandet. Det är bra. Men det finns ett grundläggande tankefel när man säger att förskoleplanen "omfattar det första steget i utbildningssystemet". Förskolan är inte obligatorisk. Om alla barn omfattades av förskolan skulle den kunna räknas in i det som utgör en *obligatorisk* utbildning. Nu kan den inte det. Om man värnar om föräldrarnas reella valfrihet kan man inte samtidigt bygga ett system som förutsätter deltagande i frivilliga verksamheter. Nämnden vill allvarligt uppmärksamma utbildningsnämnden på

ter. Nämnden vill allvarligt uppmärksamma utbildningsnämnden på riskerna med detta.

Förskolan omfattar barn från ett och ett halvt års ålder. Omsorgen och omvårdnaden är de viktigaste delarna för små barn – miljön ska vara trygg och säker med kända vuxna. Den fria leken har en central roll.

Som förälder är det viktigt att veta att ens barn blir synligt och bekräftat, inte bara som en i gruppen, utan också som individ. Detta är många gånger viktigare än att all personal har förskollärarytbildning.

Barnskötare fyller en viktig funktion i förskolan och antalet vuxna i barngrupperna och barngruppernas storlek har en mycket viktig betydelse. Detta faktum kommenteras varken i förvaltningens utlåtande eller i utbildningsnämndens förslag till förskoleplan.

Reservation av Per Sundgren (v) och ledamoten Py Börjeson m fl (s) är enligt följande.

Att bifalla förvaltningens förslag till beslut.

Särskilt uttalande av ledamoten Py Börjeson m fl (s) är enligt följande.

Vi hänvisar till Eriks Nilsson (s) särskilda uttalande i utbildningsnämnden.

Älvsjö stadsdelsnämnd

Reservationen av Kåre Gustafsson m fl (s) är av följande lydelse.

Samt därutöver anföra att

Vi instämmer i förvaltningens uppfattning om att det vore värdefullt om förskoleplanen i större utsträckning knyter an till uppläggningsplanen av läroplanen.

Avgörande för att staden ska kunna förverkliga skolplanen och förskoleplanens mål är att tillräckliga resurser tillförs. Den borgerliga majoritetens budget för år 2002 innebär i praktiken att förskolan får kompensation för sina kostnadsökningar, inte mycket mer.

Den socialdemokratiska synen på förskolan utgår ifrån det livslånga lärandet, där en bra förskola för alla barn är det första viktiga steget. Detta kräver att tillräckliga resurser avsätts. Vi instämmer i förvaltningens påpekande att förskoleplanen liksom övriga planer bör kopplas ihop med stadens verksamhets- och budgetarbete.

De allt större svårigheterna att rekrytera personal, i synnerhet förskollärare, är ett allvarligt problem för förskolans kvalitet och för möjligheterna att uppnå målen i läroplanen och förskoleplanen. Den ensidiga satsningen från den borgerliga majoritetens sida på att uppmuntra avknoppning etc. löser inte dessa problem. Tvärtom är det viktigt att vi slår vakt om "En bra kommunal förskola nära dig". Vi vill minska

tigt att vi slår vakt om ”En bra kommunal förskola nära dig”. Vi vill minska barngrupperna med två barn per grupp för att skapa en lugnare miljö för barnen och en arbetsmiljö där personalen har en chans att förverkliga förskoleplanens intentioner.

Framtidens värdebärare

Barns behov av trygghet och stimulans skall tillgodoses. Förskolan skall verka för att stärka barns självförtroende och ansvarskänsla. Pedagogiska verksamheten skall uppmuntra och utveckla barnens medkänsla och inlevelseförmåga. Genom att barnen får vara med och fatta beslut tillsammans med andra barn utvecklar de förmågan att kompromissa och respektera varandra.

Lystfullt lärande

Barnen har olika förutsättningar, olika behov samt börjar vid olika åldrar och vistas under olika långa perioder i förskolan. Det är förskolans och stadens uppgift att ge alla barn möjligheten att nå uppställda mål vilket kräver en anpassad resursfördelning.

Förskolan och grundskolan

Den pedagogiska kontinuiteten mellan förskolan och grundskolan innebär att olika verksamheter skall utveckla en gemensam pedagogisk syn på barnens utveckling. Den pedagogiska leken i förskolan gör lärandet lustfyllt och får barnen att känna växandets glädje. Den positiva pedagogiska miljön från förskolan måste följa med barnen upp i skolan.

Genom att Älvsjö stadsdelsnämnd för flera år sedan införde en gemensam organisation (förskola-skola) inom barn- och ungdomsområdena, uppnår vi stora positiva effekter när barnen och ungdomarna möter vuxna med en gemensam syn och gemensamt ansvarstagande. Det är angeläget att det hittills positiva samarbetet utvidgas och utvecklas ytterligare.

Reservation av Anita Thisell (v) är av följande lydelse.

att som yttrande till kommunstyrelsen överlämna och i huvudsak åberopa förvaltningens förslag på remissyttrande
och därutöver framföra följande

Planen bör kompletteras med ett antal uppföljningsbara mål, t ex färre barn i barngrupperna, en minskad bullernivå etc. Utan mätbara mål riskerar förskoleplanen att bli ett tunt policydokument utan bärkraft.

I flera rapporter har betonats hur viktig förskolan är för att förebygga psykisk ohälsa. Detta bör tillföras förskoleplanen. Det har alltid sagts ”Det visste man redan i förskolan” när en tonåring är utagerande och kriminell. Särskilt bör man beakta hur viktigt det är att ”se” barnen.

Dessutom bör man göra det möjligt för förskolelärarna att ha minst 4 timmar/vecka i planeringstid. Det finns ingen förskoleplan i världen som kan kompensera krympande personalresurser.

Östermalms stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande av Lillemor Lindberg m fl (m), Claes Fleming (fp), Jan Ulander (kd) och Marianne Rydberg (sp) är enligt följande.

Det är mycket positivt att förslaget till förskoleplan fastslår förskolans väsentliga roll i det livslånga lärandet. Det viktigaste inlärningskedet i en människas liv – då hon är som mest formbar – infaller under ”förskoleåren” (ca 1-7 år) och detta tar planen fasta på.

Speciella inriktningsmål i vår nämnds verksamhetsplan är utveckling och lärande, inflytande och individualisering (med utvecklingsplaner) och de har mycket gemensamt med förskoleplanen. Ett ytterligare inriktningsmål är trygghet. Trygghet för barn och föräldrar är en förutsättning för all förskoleverksamhet.

Alla barn skall ha samma möjligheter och villkor oavsett funktionshinder, religion och etnisk bakgrund. Förskolepedagogiken skall genomsyras av ett jämställdhetstänkande som innebär att flickor och pojkar ständigt uppmuntras och får stöd att pröva och utveckla sina olika förmågor och intressen och att alla aktiviteter får samma utrymme och uppmärksamhet.

Grundläggande är att föräldrarna har rätt att välja om deras barn skall delta i förskola och hur länge de i så fall skall vistas där. Valfriheten för föräldrarna förutsätter mångfald i utbudet. Det är viktigt att Stockholms stad stöder alternativa former, familjedaghem och öppna förskolor såväl som pedagogiska alternativ som t ex Montessoripedagogik

Särskilt uttalande av Rolf Lindell m fl (s) är enligt följande.

Socialdemokraterna instämmer i det av vice ordföranden Erik Nilsson m.fl. (s) i utbildningsnämnden framlagda särskilda uttalandet.

Särskilt uttalande av Aila Erkkilä (v) är enligt följande.

Den framlagda förskoleplanen är synnerligen intetsägande. Det är svårt att lyfta fram det väsentliga i innehållet. Det är viktigt att börja lägga fokus på utbildningens innehåll för att bredda för innehållsrikt och meningsfullt liv innanför samhällets ramar. Likriktningen i samhället bör brytas och möjlighet ges till skapande och fritt tänkande.

Särskilt uttalande av Ann-Sofi Matthiesen (mp) är enligt följande.

Miljöpartiet i Östermalms stadsdelsnämnd instämmer i den text som finns i reservationen från Miljöpartiets ledamot i utbildningsnämnden Christoffer Ödman.

**FÖRSKOLEPLAN
FÖR
STOCKHOLMS STAD**

Inledning

Stockholms barn skall erbjudas plats i en förskola med möjligheter och mångfald. En förskola som ser varje barns förmågor och lust och vilja att lära och utvecklas. En förskola som ger goda förutsättningar stärker barnets framtidstro och tron på den egna förmågan. En förskola som är rolig, stimulerande, trygg och utmanande och som gör förskoletiden till en tid av lustfyllt lärande. En förskola som aktivt bidrar till jämställdhet och tar tillvara mångfaldens möjligheter.

Förutsättningar

Stockholm, en mångkulturell stad, en stad med ett stort kulturutbud, ett aldrig sinande informationsflöde, ett högt tempo, snabb förändringstakt, ökad internationalisering och med stora utmaningar för att minska miljöbelastningarna. En barndom präglad av storstaden ställer krav på förskolan att i sitt arbete integrera mångfalden och tillsammans med barn och föräldrar utveckla de redskap som behövs i mötet med en framtid i ständig förändring och utveckling.

Förskoleplanens roll

Förskolans läroplan, anger de övergripande målen för förskolan. Förskoleplanen prioriterar med utgångspunkt i stadens speciella förutsättningar vissa av läroplanens områden, Förskoleplanen omfattar såväl kommunalt som enskilt driven förskola och vägleder familjedaghem och öppen förskola. Planen skall garantera föräldrars inflytande över sina barns förskolevistelse. Förskolan skall vara ett stöd för familjerna i deras ansvar för barnens fostran och utveckling. Förskolan skall bidra till att varje barn får möjlighet att utvecklas efter sina förutsättningar. Förskolan skall bidra till att stärka barnets identitet och självkänsla och ta tillvara barnets erfarenheter och kulturella bakgrund. Alla föräldrar skall med förtroende kunna lämna sina barn i förskolan. Förskolan möter barn i åldern 1-5 år med skiftande förutsättningar. Utifrån läroplanen och förskoleplanens övergripande mål är det en uppgift för varje förskola att forma en verksamhet som möter varje barns behov. Detta ställer olika krav på verksamheten under olika perioder i barnets liv.

Förskolans roll

Normer och värden

Öppenhet, respekt och omsorg om det enskilda barnet skall prägla förskolan. Förskolan skall genomsyras av ett demokratiskt förhållningssätt. Förskolan skall stärka barns självförtroende och ansvarskänsla, uppmuntra och utveckla barns medkänsla och inlevelseförmåga. Genom att barn får vara med och fatta beslut tillsammans med andra barn utvecklar de förmåga att kompromissa och respektera varandra. Förskolan skall medverka till att varje barn, framtidens värdebärare, får möjlighet att utveckla empatisk förmåga och social kompetens, den kunskap och kompetens som krävs för att förstå och tillämpa det demokratiska samhällets grundläggande värderingar. Förskolan

skall lägga stor vikt vid miljö- och naturvårdsfrågor i syfte att barnen skall tillägna sig ett varsamt förhållningssätt till natur och miljö. Ett ekologiskt synsätt skall prägla förskolan. Förskolan skall motverka stereotypa könsroller och aktivt arbeta för jämställdhet. Flickor och pojkar skall i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla sina förmågor och intressen.

Lek, lärande och omsorg

Lek, lärande och omsorg utgör en helhet. Det utmärkande för förskolan är leken och de nära relationer mellan barn och mellan barn och vuxna. Varje barns trygghet och den medvetna användningen av leken är utmärkande för förskolans syn på barns lärande och utveckling. Vardagen i förskolan, tryggheten, kreativiteten, glädjen och förståelsen utgör basen för lärande. I leken utvecklar barn kommunikativ och social kompetens och empatisk förmåga. När barn leker prövar de sina tankar och hypoteser, tolkar sina upplevelser och ger dem liv. Leken ger kunskap och erfarenheter, skapar mening och sammanhang.

Barn kommer till förskolan med viktiga erfarenheter och kunskaper, som förskolan skall stödja och utmana barnet att utveckla. Varje barns självtillit, nyfikenhet och lust är drivkrafterna för förskolans verksamhet. Förskolan skall se möjligheterna hos varje barn och utgå från att varje barn är kompetent, nyfiskt och kreativt samt med lust att lära. Förskolan skall betona vikten av att lära och utvecklas i samspel med andra barn och vuxna. Alla barn måste få känna att de är en tillgång för gruppen.

Barn möts idag av ett flöde av information. Barn erövrar förmågan att kunna hantera all denna information genom att få söka svaren på sina egna frågor och arbeta utforskande utifrån egna intressen och frågeställningar. Ett utforskande arbetssätt skall prägla förskolan.

Barns inflytande

Barn skall utifrån sin förmåga ha inflytande över och vara delaktiga i utformningen av förskolans miljö och verksamhet. Barn skall stärkas i att ta ställning och välja utifrån egna erfarenheter och ställningstaganden. Barns åsikter, engagemang och intressen skall tas tillvara och påverka förskolans verksamhet. Förskolans arbetsformer och förhållningssätt skall medverka till att varje barn i förskolan utvecklar demokratisk kompetens.

Prioriterade områden

Förskolans läroplan anger de övergripande målen för förskolan. Med utgångspunkt i de speciella förutsättningar som råder i en mångkulturell stad som Stockholm har följande områden inom läroplanen lyfts fram och prioriterats kommunikation, språk, kultur och olikhet som tillgång.

Kommunikation, språk och kultur

Ett föränderligt samhälle ställer höga krav på kommunikativ förmåga och förmåga att behärska svenska språket. Barnets förmåga att uttrycka sig i olika former skall uppmuntras och utvecklas. Bild, sång, musik, dans, drama, rytmik, rörelse är några viktiga uttrycksformer för att utveckla barnets förmåga till kommunikation. Modern informationsteknik kan stimulera barnets kommunikationsförmåga. Förskolans förhållningssätt till barnet skall medverka till en positiv självbild hos barnet som en lärande och skapande människa.

Förskolan skall medverka i att barn blir delaktiga i kulturarvet. Kultur skall vara en integrerad del i förskolans verksamhet. Barnet skall få kulturella upplevelser och självt få möjlighet att utveckla olika kulturella uttryckssätt, sin skapande förmåga. Barnlitteraturen skall ha en given plats i förskolan som källa till språkstimulans, samtal och reflektion.

- ? Barn i förskolan skall få möjlighet att utveckla sina kommunikativa och skapande förmågor och alla sina uttrycksmöjligheter
- ? Barn skall ges möjlighet att få ta del av samhällets kulturutbud minst en gång per termin

Språkutveckling.

Barn lär sig språk och utvecklar begrepp genom samspel med andra, genom att sätta ord på egna upplevelser och genom att använda språket som redskap för tänkande, för kommunikation och kunskapsutveckling. Språket skapar gemensamma referensramar. Arbetet med barns språkutveckling skall utgå från barnets individuella förutsättningar och behov. Barns utforskande av läsning, skrivning och begrepp skall vara lustfullt och innebära utmaningar för barnen.

Att utveckla språket hos barn med svenska som sitt andraspråk, innebär att aktivt stödja modersmålet och att utveckla andraspråket, svenska. Arbetet med dessa barns språkutveckling skall ske utifrån en professionell analys av var barnet befinner sig i sitt första och andra språk och en kartläggning av barnets språksituation. En god andraspråksinläring kräver kunskaper om flerspråkig utveckling. Förskolans dialog med föräldrarna utgår ifrån modersmålets centrala roll för barnets hela språkutveckling. Att barnet får goda möjligheter att i hemmet utveckla sitt modersmål är av avgörande betydelse för barnets hela språkutveckling. I förskolan skall modersmålsstödet utvecklas och vara integrerat i förskolans verksamhet.

- ? Förskolan skall prioritera arbetet med barns språkutveckling
- ? Barns språkutveckling skall regelbundet analyseras och dokumenteras
- ? För barn med annat modersmål än svenska skall förskolan tillsammans med föräldrarna lägga grunden till flerspråkighet.
- ? I förskolan skall modersmålsstödet utvecklas.

Olikhet som tillgång

Barn i förskolan har olika bakgrund, tankar, förutsättningar och erfarenheter. Det ger möjlighet till stimulerande möten. Nyfikenheten och lusten i mötet utvecklar barns empati. Olikheterna är en tillgång i det pedagogiska arbetet.

Barn som behöver mer hjälp och stöd i sin utveckling än andra skall garanteras det. Insatserna skall sättas in så tidigt som möjligt. Det skall ske i dialog med föräldrarna och utformas så att det på bästa sätt stärker barnet och främjar integration i gruppen.

- ? Förskolan skall lyfta fram olikheter på ett sätt som stärker barnets identitet och självkänsla, stimulerar till fortsatt utveckling och lärande.
- ? Barn som behöver mer hjälp och stöd i sin utveckling skall få det.
- ? Barnets empatiska förmåga skall stärkas.

De nödvändiga redskapen

Rum för lek, lärande och omsorg

Rummets utformning både inom- och utomhus har stor betydelse för kvaliteten i den pedagogiska verksamheten. För att barn skall våga utforska och ta till sig kunskap krävs en lugn och trygg miljö som är anpassad för små barn. Miljön skall utformas så att barns lärande och utveckling underlättas, stimuleras och utmanas. Detta gäller även utemiljön. Goda möjligheter till utevistelse är en viktig del i en bra förskola. Utemiljön ska vara utformad så att den stimulerar till såväl rörelse och fri lek som till gemensamma aktiviteter. Den fysiska miljön skall vara säker, väcka nyfikenhet, inspirera och utmana barn till utforskande och upptäckande. Den skall ge barn möjlighet att utveckla sitt kulturskapande och alla sina uttryckssätt. Den skall inbjuda till och synliggöra barns aktiva lärande. Barn skall vara delaktiga i utformningen av förskolamiljön. Psykosociala miljö skall vara sådan att klimatet ger barn trygghet och att tillit skapas. Tillit till sig själv och till andra människor. Det är när barnet känner tillit och blir sedda av kamrater och vuxna som det utvecklas.

I förskolan skall ges goda möjligheter för barnets behov av lugn och ro och möjlighet till vila och återhämtning. Måltiderna är en viktig del i detta. Dessa måste präglas av lugn och ro och stillsam social samvaro. Maten skall vara av god kvalitet. Önskemål om mat på grund av etniska, religiösa eller andra skäl skall tillgodoses.

Planering - Dokumentation

Verksamheten skall planeras, dokumenteras, utvärderas och utvecklas i förhållande till sina mål. Genom pedagogisk dokumentation synliggörs arbetet och lärandet i förskolan. Den är ett redskap för att kontinuerligt utveckla verksamheten. Genom dokumentation i form av text, video, foto, texter och/av barns egna arbeten, får barn och pedagogerna underlag för att reflektera över lärandet och utvecklingen. Föräldrar kan genom dokumentationen bilda sig en uppfattning om verksamhetens innehåll och arbetssätt. All personal skall ges tid för planering och reflektion dels individuellt, dels i arbetslaget. Förskolläraren har ett särskilt ansvar för planering och utvecklingsarbete.

För att möjliggöra gemensam planering och uppföljning har förskolan möjlighet att stänga tidigare en dag per månad (från cirka kl 16) samt helt stänga förskolan två dagar per termin. Detta under förutsättning att stadsdelen erbjuder omsorg för de barn vars föräldrar inte på egen hand kan ordna detta.

Gemensamt ansvar

Förskolan och hemmet

Förskolan skall präglas av ömsesidighet i ansvaret mellan föräldrar och förskola och respekt för föräldrars erfarenheter. Föräldrar skall få en helhetsuppfattning om barnets förskoletid och ges möjlighet till olika former av reellt inflytande. Alla föräldrar skall få vetskap om mål och åtagande för verksamheten och hur det egna barnet utvecklas. Varje förälder skall under hela förskoletiden aktivt kunna samverka om sitt barns allsidiga utveckling. Utvecklingssamtal skall genomföras regelbundet och baseras på den dokumentation och utvärdering som förskolan gör. Utvecklingssamtalet är grunden för den individuella utvecklingsplan som tillsammans med föräldrarna skall utarbetas för varje barn.

Dialogen mellan föräldrar, personal och politiker skall förbättras. I varje stadsdelsnämnd skall det finnas ett lokalt forum för dialog, ett förskoleråd.

Ett varierat utbud av förskolor, med olika pedagogisk profil, både kommunala och enskilt drivna, ger föräldrar möjligheter att välja. En viktig del i detta är att det i närområdet finns kommunal förskoleverksamhet. I nybyggnadsområden skall alltid planeras för kommunalt driven förskola.

Förskolan och grundskolan

Förskolan och förskoleklass är frivilliga verksamheter. För barn som skall övergå från förskola till förskoleklass har förskolan och grundskolan ett gemensamt ansvar för den pedagogiska kontinuiteten. Övergången från förskola till skola skall innefatta vad förskolan har arbetat med, barnets behov och kompetens. Dokumentationen är här av avgörande betydelse. Övergången skall vara planerad och alla föräldrar har rätt att delta vid överlämnandesamtal mellan förskola och skola.

Barngruppen

Den viktigaste åtgärden för att stärka hela förskolans kvalitet är att minska barngrupperna med oförändrad personalresurs. Att ge förskolan ekonomiska förutsättningar så att barngrupperna i genomsnitt kan minskas med två barn per grupp är ett tydligt uttryck för detta.

Förutom det allmänna behovet av att stärka förskolans kvalitet genom att minska barngrupperna krävs snabba åtgärder för att minska antalet barn i de allra största barngrupperna. Skälet till detta är att barn inte klarar av att hantera för många relationer på en gång. Barn behöver god kontinuitet i sina relationer med andra barn och vuxna. En mycket viktig kvalitetsfaktor i förskolan är därför kontinuitet i relationerna och antalet relationer ett barn har under en dag i förskolan. Detta innebär att antalet barn i grupperna inte får vara för många. Erfarenheter visar även på att allt

perna inte får vara för många. Erfarenheter visar även på att allt för stora barngrupper ökar risken för hörselproblem för barn och personal. Storleken på barngrupperna kan dock variera beroende på lokalernas utformning, barnens behov, ålderssammansättningen i gruppen etc. Åldersmässigt finns i förskolan en rad olika gruppssammansättningar.

Barngruppens storlek och sammansättning är ett pedagogiskt redskap. Barngruppen varierar därför under dagen. I vissa moment är gruppen stor i andra består den av bara några få barn. Den pedagogiska sammansättningen av barngruppen måste fastställas av pedagogen.

Under perioden 2003 – 2006 skall barngrupperna i staden minskas med i genomsnitt två barn per grupp med bibehållen personal. Detta innebär att andelen personal per barn kommer att öka. Minskningen av barngrupperna skall inledningsvis främst ta sikte på att minska antalet barn i de största barngrupperna. Antalet barn i småbarnsgrupperna (1-3 år) bör inte vara fler än 14 barn per grupp med sikte på 12 barn. För de äldre barnen (4-5 år) bör inte grupperna bestå av fler än 18 barn per grupp med sikte på 16 barn.

Personal

Fortbildning och kompetensutveckling är en del i ett pedagogiskt utvecklingsarbete. En förutsättning för en kvalitativt bra förskola är personal med hög kompetens. Andelen förskollärare skall öka. Förskollärare och barnskötare skall erbjudas kompetensutveckling kopplade till verksamhetens behov tex. skall kompetensen i förskolan om modersmålets roll, om språkutvecklande arbetssätt och om barn med särskilda behov förstärkas. För barnskötare skall finnas möjlighet till stegvis kompetensutveckling där vart och ett av dessa steg kan utgöra en del i en förskollärarutbildning. Flerspråkig personal utgör en särskild tillgång i förskolan. Det gäller såväl i arbetet med att stärka modersmålsstödet till barn med annat modersmål än svenska som i arbetet med att stärka samverkan mellan förskolan och föräldrar med annat modersmål än svenska. Nya karriärmöjligheter för pedagoger skall utvecklas., individuella utvecklingsmöjligheter och personalrekrytering är en förutsättning för att förskolan skall kunna nå sina mål. Fler män i förskolan är viktigt ur jämställdhetssynpunkt och stärker därmed förskolans kvalitet. Barn behöver både kvinnor och män i sin omgivning. Förskolechefernas kompetens och förmåga till ledarskap är av avgörande betydelse för förskolans kvalitet. Förskolecheferna skall kontinuerligt erbjudas kompetensutveckling. Staden skall ha ett chefsförsörjningsprogram för förskolechefer.

Möjligheterna för förskolan att ta in vikarier vid kort- och långtidsfrånvaro är en viktig kvalitetsfråga. Formerna för att täcka behovet av vikarier avgörs lokalt.

En kvalitativ utveckling av förskolan kräver ett pedagogiskt ledarskap, som skapar förutsättningar för och stimulerar den pedagogiska verksamheten mot uppställda mål. Förskolechefen är övergripande pedagogiskt ansvarig för förskolan. Det är förskolechefens uppgift att leda och utveckla och utvärdera förskolans verksamhet så att målen för verksamheten nås. En viktig del i kvalitetsutvecklingen av förskolan är att all personal blir sedda och kontinuerligt ges möjlighet till en dialog om sitt arbete vad gäller pedagogik och omsorg. Detta kräver att arbetsorganisationen är sådan att det

pedagogik och omsorg. Detta kräver att arbetsorganisationen är sådan att det i det vardagliga arbetet finns en person som på enheten har det pedagogiska ansvaret och som har ett särskilt ansvar för att leda kvalitetsutvecklingen vid enheten.

Lokaler

Stadens långsiktiga behov av ändamålsenliga lokaler för förskolan skall garanteras. Lokalernas kvalitet vad gäller ljud, ljus och ventilation skall vara sådan att barn och personalen inte riskerar ohälsa. God inomhusmiljö är en viktig förutsättning för att motverka allergiska besvär hos barn och personal.

Stadens system för kvalitetsstyrning

Staden har ett för alla verksamheter gemensamt system för kvalitetsstyrning. Varje förskola skall med utgångspunkt från stadsdelsnämndens generella åtaganden, förskolans läroplan och förskoleplanen utarbeta enhetens egna åtaganden gentemot barn och föräldrar. Förskolan redovisar sina åtaganden i verksamhetsplanen och säkrar verksamheten genom att beskriva och redovisa tydliga arbetssätt och rutiner för arbetet.

Uppföljning - kvalitetsredovisning – utvärdering och utveckling

Utveckling av verksamheten kräver att förskolan årligen följer upp mål, åtaganden och arbetssätt. Uppföljningen skall sedan ligga till grund för de förslag till förbättringar och utveckling som redovisas i förskolans verksamhetsberättelse/kvalitetsredovisning. Hur förskolan arbetat med normer och värden är en viktig del av kvalitetsuppföljningen.

I förskolan sker ett betydande utvecklingsarbete. För att kunna ta tillvara erfarenheterna av detta krävs att detta utvecklingsarbete dokumenteras och analyseras. Dokumentation och analyser skall sedan ligga till grund för ett gemensamt utvecklingsarbete i staden.

Utbildningsförvaltningen gör en årlig utvärdering av förskolan som presenteras i stadens kvalitetsredovisning. Läroplanens mål så som de prioriteras i förskoleplanen är det som i första hand skall utvärderas. Utvärderingen syftar till att identifiera utvecklingsområden och föreslå åtgärder i det kontinuerliga utvecklingsarbetet. Utvärderingen skall också ge kommunen ett samlat underlag för bedömning av verksamhetens måluppfyllelse och kvalitet.

Kvalitetsuppföljningen och utvärderingen av förskolan förstärks ytterligare genom att förskoleinspektörer inrättas.